

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Health and Welfare

Skolkuratorer – En akutverksamhet

*En kvalitativ intervjustudie om skolkuratorers
arbetssätt och yrkesroll*

*Isabell Svensson och Anna Remäng
Examensarbete termin 6, 15 hp
Kandidatuppsats i socialt arbete
Jönköping University, 2016*

Sammanfattning

Syftet med studien är öka förståelsen för skolkuratorers yrkesroll och arbetssätt samt hur de beskriver det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa bland högstadieelever. För att undersöka detta har vi genomfört semi-strukturerade intervjuer med tio skolkuratorer i Jönköpings län. Baserat på en tematisk analys behandlas följande fyra teman. Socionom på pedagogernas arena, Begränsningar, Förebyggande arbete och Acceptans. Analysen beskriver skolkuratorers syn på sitt yrke och de utmaningar som kommer med det. Genom studien har teorin om gräsrotsbyråkrati används. Vi utgår därför ifrån att skolkuratorer konstruerat sin egen yrkesroll utifrån vilket handlingsutrymme och handlingsfrihet de har. Eftersom alla har olika erfarenheter, handlingsmöjligheter och tolkningar av verkligheten så visar också resultatet att skolkuratorers yrkesroll kan se väldigt olika ut från skola till skola. De utmaningar som beskrivs är att få tiden att räcka till, samarbetet att fungera, samt hur de hanterar sitt handlingsutrymme och att nå ut till alla elever.

Nyckelord: Skolkurator, psykisk ohälsa, högstadiet, förebyggande arbete, gräsrotsbyråkrati

Abstract

The purpose of the study is to increase understanding of school counselors' professional role, work and how they describe the work of mental illness among school students. To examine this, we used semi-structured interviews with ten school counselors in Jonkoping country. The interviews have been interpreted and analyzed with the thematic analysis and through analysis we received four themes: Social worker at the educator's arena, limits, prevention and acceptability. The analysis describes school counselors' own perception of their profession and the challenges that come with it. Through the study, the theory of Street-level bureaucracy has been used. We understand that school counselor's constructed their own profession from which latitude and discretion they have. Since everyone has different experiences and interpretations of reality also shows the results of the study to school counselor's profession may look very different from school to school. The challenges that are described is to find enough time, cooperation work, the discretion and reach out to all students.

Keywords: School counselor, mental health, high school, prevention, street-level bureaucracy

Förord

Vi vill tacka samtliga som medverkat till att vi kunnat genomföra denna c-uppsats.

Ett stort tack de skolkuratorer som tog sig tid och engagemang till att delta i våra intervjuer.

Tack också till vår handledare Aimée Ekman som väglett oss genom arbetets gång.

Innehållsförteckning

<u>Inledning</u>	7
<u>Bakgrund</u>	8
Tidigare forskning	8
Psykisk ohälsa bland ungdomar	8
Riskfaktorer.....	9
Skolan som skyddsfaktor mot psykisk ohälsa	9
Skolkuratorns roll.....	11
Utveckling och anpassning av skolkuratorernas arbete	13
<u>Teori</u>	13
Gräsrotsbyråkrati.....	13
<u>Metod</u>	14
Urval	14
Informanter	15
Datainsamlingsmetod	15
Dataanalysmetod	16
Reliabilitet och Validitet.....	16
Reliabilitet	16
Validitet	16
Etiska överväganden.....	17
<u>Resultat</u>	18
Här och Nu	18
Socionom på pedagogernas arena.....	18
Skolkuratorns arbetsuppgifter	19
Begränsningar	21
Tiden	21
Samarbetet.....	22
Samarbete inom skolan	22
Samarbete utanför skolan.....	25
Det förebyggande arbetet.....	25
Acceptans.....	28
<u>Diskussion</u>	29
Socionom på pedagogernas arena.....	29
Begränsningar i samarbetet	30

Det förebyggande arbetet.....	32
Acceptans.....	33
<u>Resultatets betydelse</u>	<u>34</u>
<u>Metoddiskussion</u>	<u>34</u>
<u>Vidare forskning.....</u>	<u>35</u>
<u>Slutsats.....</u>	<u>35</u>
<u>Referenslista.....</u>	<u>37</u>
<u>Bilaga 1.....</u>	<u>39</u>

Inledning

Enligt en rapport från Socialstyrelsen (2013) är det tydligt att psykisk ohälsa bland svenska ungdomar har ökat på senare år och fortsätter att öka. Efter familjen är skolan den viktigaste institutionen för barn och unga, därför är arbetet med psykisk ohälsa där viktigt, men resurserna är begränsade. Skolan har en viktig roll vad gäller att se och hitta tidiga tecken på psykisk ohälsa och motverka den bland barn och unga (Socialstyrelsen, 2009). Det anses viktigt att identifiera psykisk ohälsa bland barn och ungdomar så tidigt som möjligt. Chanserna för goda resultat ökar nämligen om behandling och insatser sätts in tidigt (Socialstyrelsen, 2013). Trots detta är resurserna för att arbeta med psykisk ohälsa begränsade i skolan. Skolkuratoren är idag ett naturligt inslag i skolan och enligt lag en rättighet för eleverna att ha tillgång till. Detta innebär dock inte alla skolor har en skolkurator fast placerad i skolan på 100 %. Skolkuratoren har idag hundratals av elever och inte alltid en heltidstjänst. Skolkuratoren har också en arbetsbeskrivning och ett handlingsutrymme som möjliggör ett eget utformande av hur arbetet och resurserna ska praktiseras, vilket gör yrkesrollen väldigt varierande från skola till skola. Med ett handlingsutrymme och framförallt ett stort antal elever menar Backlund (2007) att ständiga prioriteringar måste göras då tiden inte räcker till. Det fick också en oklarhet i vad som är skolkuratorns ansvar respektive skolans ansvar.

Skolkuratorernas arbete med psykisk ohälsa är ett understuderat område och det finns relativt lite forskning om socialt arbete i skolan överlag (Backlund 2007, Isaksson 2014). Med utgångspunkt i intervjuerna med skolkuratorer är syftet med den här studien att öka förståelsen för skolkuratorers yrkesroll och arbetssätt samt hur de beskriver det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa.

De frågeställningar som kommer behandlas är:

- Hur beskriver skolkuratorer sin yrkesroll?
- Hur beskriver skolkuratorer det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa hos ungdomar?

I studien antas Lipsky's (2010) teori om gräsrotsbyråkrati i förhållande till skolkuratorernas handlingsutrymme.

Studien kan ses som en utvärdering av skolkuratorers yrkesroll och arbetssätt. Med hjälp av tidigare forskning, offentliga rapporter, litteratur och skolkuratorers egna upplevelser och erfarenheter kommer studien redovisa hur skolkuratorers yrkesroll idag ser ut och vilka möjligheter samt hinder de har i sitt arbete. Vi ser studien som viktig då den kan bidra med att finna åtgärder i skolkuratorers arbete samt belysa de uppkomna svårigheter som skolkuratorer står inför i socialt arbete. Studien ger en tydlig bild av hur skolkuratorer idag arbetar och vad man på individ, grupp och samhällsnivå bör arbeta med för att skapa förutsättningar för elevvården på skolan.

Bakgrund

Tidigare forskning

Det finns över lag inte mycket forskning gällande skolkuratorers arbete med psykisk ohälsa hos ungdomar (Backlund, 2007, Isaksson 2014). Nedan beskrivs forskning kring psykisk ohälsa, metoder, projekt och skolkuratorers (eller motsvarande) roll i arbete med ungdomar och psykisk ohälsa genom forskningen från USA, Australien och Sverige.

Psykisk ohälsa bland ungdomar

Westling Allodil (2010) definierar i sin artikel psykisk ohälsa hos barn och ungdomar på följande sätt: förmågan att uppnå och behålla ett optimalt välbefinnande och sätt att fungera psykologiskt. Westling Allodil menar på att barn och ungas psykiska ohälsa innefattar en känsla av trygghet i sin identitet och att man blir uppskattad och accepterad som den man är, en god självkänsla samt att man uppfattas som en värdefull person. Barn och unga behöver också ha sunda relationer till andra, vara produktiva, ha en förmåga att utvecklas och växa i sin person. Barn och ungdomars psykiska ohälsa kan ta uttryck på olika sätt inom olika områden och Westling Allodi skriver även hur det finns skillnader i den psykiska ohälsan mellan pojkar och flickor. De skillnader som man kan se är att oro, ångslan och depression är vanligare bland unga tjejer och kvinnor än bland män medan utvecklingssvårigheter, neuropsykiatriska symptom, kamratproblem och ett uppvisande av pro-socialt beteende ses vanligare hos killar (Westling Allodil, (2010).

I Sverige har psykisk ohälsa bland barn och unga ökat sedan 80-talet vilket resulterat i att köerna till barn och ungdomspsykiatri har ökat (Hagquist, 2011). Idag finns det inget specifikt svar på varför ohälsan ökar men man vet att det gäller barn och unga över lag och inte bara de barn som har bakomliggande riskfaktorer så som missbruk eller psykisk sjukdom hos en eller flera föräldrar. När det kommer till barn och unga så är det av vikt att identifiera den psykiska ohälsan som senare kan leda till en mer allvarlig sjukdom. Man vill hitta möjligheten till att ställa en diagnos tidigt för att kunna sätta in behandling eller insatser för att förebygga långvariga besvär eller besvär i vuxen ålder (Socialstyrelsen 2013). Bremberg (2015) tar upp att psykisk ohälsa och beteendestörningar står för 30 % av sjukdomar bland ungdomar och att Sverige skiljer sig från andra nordiska länder med en markant skillnad när det gäller psykiska symptom och självmord. Hagquist (2011) skriver om att självmord bland unga idag är en av de större andelarna av det totala antalet dödsorsaker och han belyser också att det framförallt är nedstämdhet och oro som har ökat bland ungdomarna. Även ångest och depression är psykisk ohälsa om ökat de senaste årtiondena (Ahrén, 2010). Crespi och Hughes (2003) skriver om hur depression är en form av psykisk ohälsa som ses som ett av de flertalet ökande problem bland dagens ungdomar i USA. Idag lever 1 av 10 barn med allvarlig psykisk ohälsa och 1 av 5 av dessa har mentalvårdsinsatser i USA. I Sverige var det år 2011 omkring 41 500 pojkar och 26 500 flickor vid 17 års ålder som eller yngre som antingen tog psykofarmaka eller i någon form var i kontakt med vården på grund av psykisk ohälsa (Socialstyrelsen, 2011).

Ökningen av psykisk ohälsa hos ungdomar för med sig att fler behöver psykiatrisk vård och har försämrade möjligheter att etablera sig i samhället vilket kan leda till att denna växande grupp utgör ett folkhälsoproblem i Sverige (Socialstyrelsen 2013).

Risikfaktorer

Så vad är det då som orsakar psykisk ohälsa hos ungdomar? Enligt Socialstyrelsen (2013) är orsaken till ökningen oklar men det framkommer att ökade utbildningskrav och en ökad individualisering kan vara förklaringar till ökningen. Hagquist (2011) skriver om hur stress i skolan är en riskfaktor. Även om skolan kan ses som en skyddsfaktor så kan skolan också snabbt bli en samlingsplats för riskfaktorer. Riskfaktorer som måste förhindras i skolan är mobbning, brist på acceptans av kamrater och brist på stöd från föräldrar och lärare (World Health Organisation, 2012). Hagquist (2011) nämner också att barn och unga kan påverkas negativt av hur familjekonstellationer förändrats och ökad individualisering i samhället. Även ökad arbetslöshet ses som en riskfaktor värd att nämna då Bremberg (2015) menar att en låg utbildningsnivå tillsammans med arbetslöshet ökar chanserna till depression, försök till självmord och faktiskt självmord.

Safipour, Schopflocher, Higginbottom och Emami (2013) undersöker även dem i sin artikel underliggande riskfaktorer till psykisk ohälsa i Sverige. De fokuserar främst på riskfaktorer som socioekonomisk status och kulturellt utanförskap. Enligt författarna är åldrarna 15-19 viktiga att undersöka då tonåren är en biologisk period med beteendemässiga förändringar som kan öka risken för psykisk ohälsa. Författarna kommer fram till att känslan av utanförskap är högre bland ungdomar med utländsk bakgrund jämfört med ungdomar födda i Sverige. De undersöker sambandet med utländsk bakgrund och psykisk ohälsa och kommer fram till att det finns mer självrapporterade psykiska problem hos ungdomar från USA och Mellanöstern än bland ungdomar med Europeiskt eller latinamerikanskt ursprung. Safipour, Schopflocher, Higginbottom och Emami (2013) menar på att de som är nyanlända eller har kortare vistelsetid i Sverige rapporterar mer psykisk ohälsa och att en bidragande orsak till detta kan vara den okunskap de har om de kulturella normer som finns i landet.

Skolan som skyddsfaktor mot psykisk ohälsa

Socialstyrelsen (2014) beskriver om en rad olika skyddsfaktorer som är viktiga för att hindra att barn utvecklar psykisk ohälsa. De nämner goda kognitiva, fysiska och sociala egenskaper som skyddsfaktorer för ett växande barn. Exempelvis kreativitet och förmåga till impuls kontroll. Skyddsfaktorer beskrivs även vara att ha trygg anknytning till sina föräldrar och vara populär bland kompisar. För ett barn utan trygg förälder är en annan vuxen ett stort skydd. Även World Health Organisation (2012) skriver om hur psykisk hälsa och välbefinnande hos ungdomar påverkas av de upplevelser och relationer som finns runt om. De främsta skyddsfaktorer för att behålla en hälsosam psykisk hälsa är en känsla av samhörighet i familjen eller åtminstone samhörighet till en vårdande vuxen samt bra kamratskap. Ett tryggt stöd vid nya situationer och stöd i att bemöta stress är viktigt för att motarbeta psykisk ohälsa. Även miljön i skolan har en stor betydelse för ungdomars psykiska hälsa och är en viktig skyddsfaktor för eleverna (World Health Organisation, 2012). Ahrén, (2010) belyser att en bra skolmiljö, god kvalitet i undervisningen, lärande på barnens villkor samt vänner i och utanför

skolan påverkar hur ungdomarna mår, presterar och utvecklas i skolan. Dessa faktorer ses som minst lika viktiga skyddsfaktorer mot psykisk ohälsa som bra mat, sömn och motion varav skolans ansvar för att arbeta med att främja barn och ungas psykiska hälsa är stor (Ahrén, 2010).

Då problemen runt ungdomars psykiska ohälsa tenderar att bli värre är det av vikt att så snabbt som möjligt följa upp de barn och unga som visar på tidiga avvikelser i beteendet. Detta kräver enligt Ahrén (2010) ett starkt samarbete med andra organisationer som arbetar med barn och unga för att kunna ge barnen rätt hjälp.

Med ökad psykisk ohälsa bland svenska ungdomar har skolans ansvar blivit större då fler efterlyser hjälp eller visar på ett beteende som kräver åtgärder. Även i USA har skolans ansvar blivit större men på grund av andra omständigheter. Crespi och Hughes (2003) beskriver hur de i USA har dragit in på mentalvårdstjänster för ungdomar i hälso- och sjukvården. De resurser som finns för ungdomar har blivit svårare att nå och är dyrare vilket har lett till att det i USA utvecklats ett brett utbud av skolbaserade psykologiska tjänster för ungdomarna samt för förebyggande arbete. En slutsats i studien som kan ses relevant även i Sverige är att det är av vikt att se skolans ansvar i utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga då antalet unga som bedöms vara i kris ständigt ökar. Skolan måste därför hänga med i utvecklingen av de resurser som behövs (Crespi & Hughes, 2003). Det framkommer också i studien att det ändå är många skolpsykologer/socialarbetare i skolan som inte har friheten i sitt arbete att tillhandahålla den rådgivning som de vill, eller skolor som inte har tillräckligt med resurser. Isaksson (2014) visar i sin svenska studie om skolkuratorernas begränsningar i möjligheten att arbeta förebyggande med psykisk ohälsa.

De begränsningar som Isaksson (2014) nämner är arbetsbeskrivningen och hur den påverkar möjligheten till förhandling med lärarna eller rektorn, de ekonomiska resurserna och möjlighet till utbildning samt möjligheten till samarbete.

Patton, Glover, Bond, Butler, Godfrey, Di Pietro och Bowes (2000) skriver i sin artikel om the Gatehouse Project och skolans roll i arbetet för psykisk ohälsa. The Gatehouse Project är ett projekt som startat i 12 gymnasieskolor i Australien för att arbeta med att förhindra och/eller fördröja uppkomsten av depressiva symptom. Genom att göra en observationsstudie noterades stora skillnader mellan skolor och skolmiljö. Det blev också tydligt att de fanns skolor som saknade förebyggande arbete. Projektet är att förbättra kvalitén på de läromiljöer som ungdomarna befinner sig i dagligen. Forskarna anser som Ahrén (2010) att en positiv skolmiljö motverkar uppkomsten av depressiva symptom. Vad som menas med en positiv skolmiljö är att ungdomarna ska känna sig trygga, att det ska finnas goda relationer mellan elever och lärare, en effektiv kommunikation dem emellan samt att eleverna ska kunna känna en delaktighet (Patton, Glover, Bond, Butler, Godfrey, Di Pietro och Bowes, 2000).

Vad som ligger till grunden för detta projekt är främst Bowlbys anknytningsteori kopplat till psykisk ohälsa. De menar på att erfarenheter av förluster, motgångar och negativa

livshändelser är förknippade med känslomässig stress och psykiska störningar. Att jobba med en känsla av samhörighet, god kommunikation samt att ungdomarna har en uppfattning om de vuxnas omsorg anses då som något en stark skyddsfaktor för psykisk ohälsa i skolorna då ungdomarna spenderar nästan hälften av sin vakna tid i skolan (Patton, Glover, Bond, Butler, Godfrey, Di Pietro och Bowes, 2000).

Skolkuratorns roll

Skolkurator bidrar med den sociala kompetensen i skolans elevhälsoteam (D-Wester, 2005). Enligt skollagen (2010:800) ska elevhälsan vara förebyggande och hälsofrämjande. De ska utveckla och skapa miljöer som främjar elevers lärande, hälsa och utveckling. De ska bevaka och se till att skolans goda och trygga uppväxtvillkor bevaras. I skollagen kapitel 2 § 25 står det att det ska finnas en elevhälsa för elever i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, sameskola, specialskolan, gymnasieskola och gymnasiesärskola. Det står att elevhälsan ska omfatta psykologiska, psykosociala, specialpedagogiska och medicinska insatser.

De arbetsuppgifter som skolkuratoren arbetar med är direkt riktat till elever eller indirekt via skolpersonal för att stödja enskild elev. De är också övergripande och förebyggande för att skapa en god miljö för elevers hälsa, lärande och utveckling (SSR, 2011). Enligt akademikerförbundet SSR's riktlinjer så kan skolkuratoren arbeta med följande arbetsuppgifter:

Hälsofrämjande och förebyggande insatser, skolsocial kartläggning/ utredning av enskild elev, flerpartssamtal, stödsamtal med enskild elev, arbete med elever i grupp, handledning och konsultation till skolpersonal, samverkan skola – socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri – habilitering eller andra myndigheter för insatser kring enskild elev, samverkan skola, socialtjänst, fritid och polis för förebyggande insatser inom ramen för socialtjänstens preventiva arbete, Organisatoriskt/ strukturellt arbete, Samverkan med skolans personal i arbetet med skolans likabehandlingsplan, krishantering, studieekonomi och utbildningsinsatser inom skolsocialt arbete (SSR, 2011).

Skolkuratoren arbetar med ovanstående uppgifter i skolans elevhälsoarbete och ska även följa upp och utvärdera resultatet, detta för att göra en kvalitetsutveckling av sitt arbete (SSR, 2011).

Forskning framhäver att i Sverige så uppfattas kuratorns roll som diffus i skolan (Backlund 2007, Isaksson 2014). Skolkuratoren beskrivs i handböcker och riktlinjer från 80-talet som en länk mellan socialtjänst och skolan och där skolkuratoren ses som det förebyggande arbetet för socialtjänsten. De lite färskare riktlinjerna beskriver mer en skolkuratorns arbete som att skapa en god skolmiljö. Vad detta då innebär är att skolkuratorns arbete består av insatser på flera olika nivåer som att ge samtal i olika former, stöd till skolpersonalen och hålla kontakten med myndigheter och andra verksamheter (Backlund, 2007).

Backlund (2007) anger att skolkuratorns arbete inte styrs utifrån deras egen kunskap och perspektiv utan om att det är trycket från lärare och skolledning som avgör vad som är problem. Dessa problem inbegriper oftast individuella insatser hos eleverna som bör göras för

att eleverna ska passa in bättre i skolans utformade. Skolkuratorernas främsta uppgift blir då att arbeta med de elever som lärarna märker ej fungerar i skolmiljön och syftet blir då att få eleverna att bättre anpassa sig i skolmiljön.

Paula Allen-Meares (1994) beskriver att skolkuratorer i USA och elevernas utbildningsresultat går att koppla till deras sociala problematik. Även Ahrén (2010) lyfter hur skolresultatet leder till dålig självkänsla hos ungdomarna. Enligt Allen-Meares (1994) är det av stor vikt att det finns resurser på skolorna som kan handskas med elevernas egen problematik i första hand för att därmed kunna höja deras studieresultat och trivsel i skolan. Det framkommer i studien att skolkuratorers arbete tidigare varit fastställt av de överordnade som inte varit insatta i kuratorns arbete. Det kan ses som att det funnits och fortfarande finns ett glapp mellan skolkuratorer och dennes överordnade. Även mellan andra yrkesformer i skolorna då de har olika utbildning och synsätt på hur arbetet ska prioriteras när det gäller barnen i skolorna (Allan-Meares, 1994). Även Isaksson (2014) nämner i en svensk studie om svårigheterna med att vara socionom på pedagogernas arena och hur det försvårar skolkuratorns handlingsutrymme. Otydliga arbetsbeskrivningar begränsar skolkuratorns arbete och särskilt de arbetsuppgifter som har med samverkan med personal inom skolan att göra. Isaksson (2014) skriver om hur skolkuratorer i vissa lägen kan uppleva sig begränsade i förhandlingar med lärarna. Intressekonflikter kan uppstå när det finns olika uppfattningar och perspektiv på vad som är elevers behov, lämpliga insatser och förväntade resultat. Isaksson (2014) nämner också hur sekretessen mellan skolkuratorer och lärare påverkar samarbetet då detta är något som hindrar en tydlig kommunikation parterna i mellan. Allan-Meares (1994) menar att för att kunna främja ett bättre arbete med barns psykiska ohälsa och sociala problem så krävs ett bättre samarbete och gemensamt syfte i hur skolpersonalen ska arbeta med ungdomarna i skolan.

Backlund (2007) påpekar svårigheterna med ”att vara socionom på pedagogernas arena”. Skolkuratorer känner sig ha ”låg status” då andra professioner inom skolans värld är legitimerade och har tydligare tekniker och redskap kring deras profession. Skolkuratorns roll är svår identifierad och det menar även författarna Jeanine R. Studer och Judith A. Sommers (2000). Författarna fastslår att skolkuratorers roll är förvirrande och oklar. De menar att den oklara definitionen kan bero på de historiska förändringar som skett och skillnader i rådgivarnas arbetsuppgifter. Backlund (2007) skriver om att skolkuratorerna uppger att arbetet är betydligt mindre reglerat än exempelvis skolsköterskornas. Skolkuratorerna har ingen speciell lag att följa, varken skollagen eller läroplanen inbegriper kuratorn, utan deras arbete är att tillsammans med övrig personal på skolan uppfylla skolans mål och följa de yrkesmässiga riktlinjer som finns för socionomer. Samtal som redskap använder de flesta professioner inom skolan och det kan därför uppstå osäkerhet kring vem som ska göra vad. Skolkuratorerna på skolorna Backlund studerade uttryckte en frustration kring för otydliga arbetsuppgifter från skolledningen och det skapade i sin tur en osäkerhet i deras dagliga arbete (Backlund, 2007).

Jeanine R. Studer och Judith A. Sommers (2000) beskriver hur skolkuratorer tar sig an flera olika yrkesområden istället för att fastställa sin egen roll. En del skolkuratorer hjälper till med administrationen och andra pedagogiken i skolklasserna. Författarna beskriver att på grund av att skolkuratorerna själva inte kan definiera sin roll så får dem ansvar från olika professioner, ansvar som egentligen inte ligger på deras bord. Liksom Backlund (2007) kommer Jeanine R. Studer och Judith A. Sommers (2000) fram till att skolkuratorns arbetssätt och roll varierar från land, stad och kommun.

Utveckling och anpassning av skolkuratorernas arbete

Hur kan man då utnyttja skolan som skyddsfaktor och utveckla arbetet för bättre psykisk ohälsa? Barbara Flom, Carol Johnson, Jodi Hubbard och David Reid (2011) beskriver i sin artikel från USA betydelsen av naturen och utomhusleken istället för inomhusaktiviteter. Deras forskning visar att den naturliga miljön utomhus spelar en betydande roll när det gäller välbefinnande och god hälsa. Författarna har undersökt olika länder och studerat naturen, psykisk ohälsa och inlärning. Studien visar att barn i regel spenderar sex minuter på utomhusaktivitet varje dag. Författarna berättar om skolkuratorer som inför ”walk and talk” som en slags arbetsmetod. Det innebär i kort att man är ute och promenerar samtidigt som man pratar, får stöd och rådgivning. Med detta har man ser markanta skillnader i betyg och på hur eleverna mår (Flom, Johnson, Hubbard & Reid, 2011).

Galassi och Akos (2004) påpekar i sin forskning att man måste utveckla och förändra de metoder som har använts eller som just nu används i skolan, för att kunna öka effektiviteten hos skolkuratorerna. Forskningen påkar på att de elever som deltagit i någon form av rådgivningsprogram har påverkats positivt. Insatserna har då varit individuell rådgivning eller i grupp, vägledning i klassrum eller samråd. Effekterna har varit positiva för elevernas framgång i och utanför klassrummet. De modeller som fanns i skolorna hade en begränsad långsiktig effekt och elevernas behov. Slutsatsen är att det måste göras förändringar för att möta de nya behov som uppkommer i förändringen av samhället (Galassi & Akos, 2004).

Teori

Gräsrotsbyråkrati

Skolkuratorer arbetar med socialt arbete i direkt kontakt med de som behöver hjälp samtidigt som de arbetar inom en organisation med politiska mål och organisatoriska målsättningar. Skolkuratorer står då i en ställning mellan den enskilde och denne intresse och behov och organisationens krav och normer. Med denna position är skolkuratoren en gräsrotsbyråkrat i Michael Lipskys mening (Svensson, Johansson & Laanemets, 2008).

Gräsrotsbyråkrater arbetar ofta i organisationer som är styrda av politiska mål samtidigt som den enskilde är styrd av organisationens mål. Organisationer där gräsrotsbyråkrater arbetar finns ofta en stor arbetsbelastning och brist på intern kontroll vilket skapar ett stort handlingsutrymme för gräsrotsbyråkraten. Gräsrotsbyråkrater besitter en tolkning och handlingsutrymme som många andra professioner inte har. Detta innebär att

gräsrotsbyråkraterna själva kan ta beslut utifrån hur de tolkar situationen och individen. Handlingsutrymmet är stort beträffande att bedöma vad för insats, beslut eller åtgärd som behöver göras eller inte göras. Detta innebär dock inte att de inte styrs av lagar, riktlinjer och överordnade som ändå begränsar bredden av möjligheter. Handlingsutrymmet är en möjlighet för att dessa professioner ska kunna göra ett individanpassat arbete och med en stor arbetsbelastning prioritera sitt arbete (Lipsky, 2010). Lipsky (2010) menar dock att ett stort handlingsutrymme kan leda till att gräsrotsbyråkraten vill hantera varje enskilt ärende individuellt och på bästa möjliga sätt. Detta leder till en stor arbetsbelastning och uppsägning eller sjukskrivning bland gräsrotsbyråkrater som inte kan göra det arbete dem önskar. Svårigheter som kan uppkomma när gräsrotsbyråkraten inte kan hantera varje klient individuellt är att de kan gynna vissa klienter mer än andra och det skapas en favorisering.

Även om gräsrotsbyråkrater har ett stort handlingsutrymme och frihet i arbetet så anpassar de sig frivilligt eller ofrivilligt efter organisationens normer och egna värderingar. Lagarna och riktlinjerna skapar ramar att hålla sig inom trots rättigheterna till handlingsutrymme. Ramarna kan se olika ut från organisation till organisation och detta kan ses som ett hinder för gräsbyråkraten som vill kunna arbeta efter den idealiserade bild personen har av yrkesrollen och arbetssättet. Detta kan leda till att gräsrotsbyråkraten utformar egna strategier för att kunna göra så mycket som möjligt för sina klienter under de omständigheter och förhållanden de arbetar i (Lipsky, 2010).

Lundquist (1988) skriver om autonomi i förhållande till handlingsutrymmet som gräsrotsbyråkrater har. Autonomi består av två delar, handlingsfrihet och handlingsförmåga. Med handlingsfrihet menas den friheten byråkraten har att fatta beslut och prioriteringar utifrån till exempel lagen, riktlinjer och normer. Handlingsförmåga innebär däremot den faktiska möjligheten att utnyttja handlingsfriheten (Lundquist, 1988). Vad Lipsky (2010) menar är att gräsrotsbyråkrater har ett stort handlingsutrymme men att de ofta är begränsade i sin handlingsförmåga på grund utav stor arbetsbelastning, riktlinjer, politiska mål, normer och lagar.

Metod

Urval

Vår studie är gjord utifrån ett bekvämlighetsurval som är en typ av ett icke sannolikhetsurval. Detta innebär att urvalet är tillgängligt inom vår tidsram och i ett närliggande geografiskt område (Bryman, 2011). Vi har valt att begränsa oss till skolkuratorer för årskurs sju till nio i Jönköpings län. Valet av högstadieskolor gjordes för att vi antog att störst problematik och arbete med psykisk ohälsa sker på högstadienivå. Utifrån egna erfarenheter och upplevelser kan vi se att psykisk ohälsa först är tydligt märkbar och utvecklande under högstadieåren.

Urvalsprocessen påbörjades när vi tog kontakt med 18 skolkuratorer placerade på höstadieskolor i Jönköpings län då de var lättillgängligt geografiskt. Tio skolkuratorer valde att medverka i vår studie och utav de tio så arbetar en utanför Jönköpings kommun, tre av dem på friskolor, en har nyligen gått från friskola till kommunal och resterande fem arbetar inom det kommunala i Jönköping.

Informanter

De informanter som deltagit i intervjustudien är alla skolkuratorer på högstadieskolor i Jönköpings län och samtliga arbetar endast på en skola. Informanterna har olika utbildningar i grunden, dels socionomutbildningen med även beteendevetarutbildningen. Antalet år de arbetat som skolkurator varierar från åtta månader till 10,5 år. När det gäller anställningsformen så kan den se olika ut, en del är anställda av rektorn på skolan medan andra är anställda av andra verksamheter och procentsatserna är mellan 50-100 %.

Datainsamlingsmetod

I studien har vi använt oss av kvalitativa intervjuer. Valet av metod baserar sig på vår ambition om att gå på djupet och få en förståelse kring skillnader och likheter i skolkuratorernas arbetssätt och syn på sin yrkesroll (Bryman, 2011). Vår studie har ett induktivt förhållningssätt vilket innebär att vi samlar in data och utifrån data formulerar syfte och frågeställning.

Vi har valt att göra semi-strukturerade intervjuer med skolkuratorerna. Semi-strukturerade intervjuer innebär att intervjuaren ställer frågor till informanten utifrån en redan färdig frågeguide, en så kallad intervjuguide. Vad som skiljer en strukturerad intervjumetod mot en semi-strukturerad intervjumetod är att forskaren till punkt och pricka inte behöver följa intervjuguiden utan den finns endast med som ett hjälpmedel. En semi-strukturerad intervju innefattar också till största del öppna frågor. Med en intervjuguide vill vi också säkerställa att svaren kan jämföras för att få ett så reliabelt resultat som möjligt (Bryman, 2011).

En semi-strukturerad intervju där vi är närvarande kan påverka resultatet på olika sätt. Genom att vara närvarande är det lättare att få en bra kontakt, se kroppsspråk och känslor, vilket gör tolkningen av svaren lättare än till exempel över telefon. Semi-strukturerade intervjuer ger också goda möjligheter till att ställa följdfrågor till skillnad från enkätundersökningar. Med våra intervjuer kunde vi sträva efter att få en så rättvis bild av yrket som möjligt. Vad som kan påverka svaren är att informanterna visste om att vi var socionomstudenter och i vilket syfte vi var där. Detta kan ha påverkat svaren i intervjuerna medvetet eller omedvetet då informanterna kan ha svarat utifrån vad dem tror vi var ute efter (Bryman, 2011).

Det första vi gjorde var att skicka ut ett informations-meddelande via mejl till alla skolkuratorer på högstadieskolor i Jönköpings län. I meddelandet presenterar vi oss och informerade om vår studie och dess syfte. Vid uteblivna svar valde vi att kontakta dessa skolkuratorer via telefon och informera om ovanstående.

Efter bokade intervjutillfällen påbörjade vi arbetet med en intervjuguide (se bilaga1). Vår guide består av två övergripande teman, skolkuratorns yrkesroll och psykisk ohälsa, detta för att få in så mycket data som möjligt. Intervjuerna delade vi upp, fem var. Detta gjorde att vi inte var lika bundna av tiden och det blev ingen maktbalans under intervjun (Bryman, 2011). Intervjuerna spelades in och genomfördes på skolkuratorernas kontor och dem har tagit ungefär 45-60 minuter att genomföra. Under samtliga intervjuer går vi utförligt igenom vår guide för att få svar på de frågor vi behöver till vår studie. Guiden kan ses som flexibel och frågorna behöver inte följas i ordning och intervjuaren får ställa uppföljningsfrågor som knyter an till det respondenten sagt (Bryman, 2011). Väl genomfört intervjuerna så har vi

transkriberat och analyserat all data vi fått in. Då vårt syfte har varit att samla in information från skolkuratorer snarare än observera hur de framför informationen så har vi inte lagt någon vikt vid betoningar, tvekingar eller pauser i våra transkriberingar.

Dataanalysmetod

När vi samlat in data valde vi att genomföra en tematisk analys. En tematisk analys är enligt Bryman (2011) den vanligaste analysmetoden och fokus ligger på vad informanten säger, inte hur den säger det. Grunden i analysen är att hitta olika teman i studien. Det första vi gjorde var att individuellt transkribera intervjuerna, de intervjuer som man själv genomfört. Därefter har vi tillsammans suttit ned, analyserat och läst igenom varandras transkriberingar och markerat med färgpennor i texten för att hitta gemensamma teman. Att vi gjorde detta tillsammans var för att kunna få en så övergripande syn som möjligt på materialet och en gemensam förståelse kring det (Bryman, 2011).

Vi har hittat våra teman genom att leta efter det som är ständigt återkommande, likheter, skillnader, metaforer och saknad data. Genom att göra detta tillsammans samtidigt som en diskussion förts oss i mellan, har övergripande teman bestämts. Följande huvudtema finns i studien "Socionom på pedagogernas arena" "Begränsningar" "Förebyggande arbete och "Acceptans". Under dessa teman finns underkategorier som blir till rubriker i analysen.

Efter analysen av data kunde vi formulera ett syfte och frågeställningar att arbeta vidare med.

Reliabilitet och Validitet

Reliabilitet

En studie med hög reliabilitet innebär att den har hög pålitlighet. För att studien ska ha hög pålitlighet så ska den därmed gå att upprepa under likartade förhållanden och ge samma resultat (Bryman, 2011). Att ha en hög reliabilitet är viktigt ur en vetenskaplig synvinkel då man vill kunna kontrollera den data som studiens slutsats bygger på. Har man en låg reliabilitet är det svårt att undersöka data och studiens trovärdighet ifrågasätts. Enligt Bryman (2011) så ska forskaren/forskarna ha ett granskande synsätt under studiens gång. Det ska också finnas en tydlig och fullständig redogörelse för hur studien gjorts.

För att få en hög reliabilitet måste vi vara säkra på att uppgifterna från intervjuerna är pålitliga och att vi tolkat dem rätt. Vi har båda ingen speciell förkunskap om skolkuratorernas arbete eller hur skolorna arbetar med psykisk ohälsa som påverkat de frågor vi ställt. Vi har tillsammans suttit ner och gjort intervjufrågorna för att båda ska ha samma förståelse för frågorna och vilka följdfrågor som kan uppkomma och vara relevanta att ställa. Vid oförståelse av informanternas svar har vi bett om förklaringar på begrepp eller hur de menar. Allt för att få så tydliga svar som möjligt. Vi har också läst varandras transkriptioner och analyserat all data tillsammans.

Validitet

Validitet är ett begrepp som går hand i hand med reliabilitet och validiteten kan aldrig bli bättre än reliabiliteten. Ju starkare reliabilitet en studie har desto bättre förutsättningar har studien för en hög validitet. Med hög validitet så innebär det att studien mäter det den säger att den mäter, det vill säga att studiens resultat besvarar syftet och frågeställningarna studien

har (Bryman, 2011). Validitet i en kvalitativ forskning kan också handla om resultatet går att generalisera till fler miljöer än den som studien är gjord i. Bryman (2011) beskriver att i en kvalitativ studie undersöker man mer djup än bredd av den sociala verklighet som man studerar vilket gör att generalisera studien till andra sociala miljöer kan vara svårt. Vad som i en kvalitativ studie då är viktigt är att forskaren gör en tydlig beskrivning om hur studien har gått till väga för att andra läsare själva ska kunna bedöma hur pass generaliserbar studien är till andra miljöer (Bryman, 2011).

Vad som påverkar generaliseringen är bland annat det urval som vi valt. Vi begränsade vårt urval till en mellanstor stad med omnejd i mellersta Sverige. Detta gör att studien kan få andra resultat i en mindre eller större stad, samt beroende på vart i Sverige skolkuratorerna jobbar. Vad som också påverkar är tiden. Skolkuratorns arbete förändras beroende på hur samhället och skolans resurser ser ut. Studien kan få ett helt annat resultat om det görs en likadan undersökning om fem år. Vårt mål med denna studie har inte varit en stark generalisering utan att undersöka våra forskningsfrågor här och nu och hur det ser ut i vår närhet.

Etiska överväganden

Författarna har inför varje intervju informerat informanterna om de fyra forskningsetiska principerna. De forskningsetiska principerna utgör riktlinjer och vägledning kring hur forskning ska bedrivas inom ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap. Principerna består av fyra huvudkrav (Vetenskapsrådet, uå).

Informationskravet betyder att författarna informerar informanterna om studien och vad syftet är. Detta gjordes i den första kontakten med informanterna via mejl och sedan vid intervjutillfället. Samtyckeskravet innebär att informanterna själva har rätt att bestämma om de vill delta i studien eller inte. Genom att informanterna tackade ja vid första kontakt och fullföljde intervjun så valde dem att medverka. Konfidentialitetskravet innefattar att informanten har möjlighet att vara konfidentiell och då undanröjs personuppgifter för att informanten inte ska identifieras. Författarna informerade informanterna om detta krav inför varje intervjusituation. Det sista kravet är nyttjandekravet som innebär att insamlade uppgifter om informanterna endast kommer användas till studiens ändamål och ingenting annat (Vetenskapsrådet, uå).

Skolorna har oftast en skolkurator och professionen domineras av kvinnor. På grund av lätt identifikation av skola och dess skolkurator väljer vi att inte skriva ut skolan eller skolkuratorernas namn. Vidare tänker vi inte nämna skolkuratorerna vid kön då det endast finns en man och hans identitet kan igenkännas. Informanternas namn och skola kommer förbli privat under hela studien och inspelningen kommer efter avslutat arbete förstöras. Informanterna kommer nämnas efter siffror utan inbördes ordning, exempel informant 4.

Resultat

Här och Nu

Under samtliga tio intervjuer har en tydlig bild av skolkuratorns arbete här och nu, idag kommit fram. Nedan kommer ett resultat beskrivas om hur informanterna idag arbetar likt en akutverksamhet och att skolkuratorernas arbetsuppgifter och yrkesroll påverkas av att de måste arbeta med det akuta som redan uppstått istället för att arbeta med att förebygga det akuta. Här och nu beskriver informanterna det dagliga arbetet som skolkurator och hur deras arbetssätt och yrkesroll formas på olika sätt beroende på olika faktorer. De faktorer som påverkar skolkuratorns arbete är den tid som de har och hur den påverkas av storleken på tjänsten, antal elever och prioriteringar. Arbetet påverkas också av atmosfären på skolan och hur relationerna är mellan kollegorna i form av bemötande, respekt och ett gott samarbete. Även faktorer utanför skolan formar skolkuratorns arbetssätt, exempelvis samarbetet och tillgångar till andra samhällsorgan som arbetar med barn och unga. När informanterna beskriver sitt arbete här och nu så finns det faktorer som begränsar det förbyggande arbetet och möjligheterna att arbeta på det ideala sättet som de önskar. Informanterna uttrycker i situationen en acceptans om att de inte kan göra mer än sitt bästa.

Här och Nu är en övergripande rubrik för vårt resultat och nedan kommer följande huvudteman att behandlas; Socionom på pedagogernas arena, Begränsningar, Förebyggande arbete och Acceptans.

Socionom på pedagogernas arena

Socionomer i skolan har ett brett arbetsområde och många olika arbetsuppgifter. Alla intervjupersoner arbetar mot samma mål, det vill säga att finnas för eleven och se till att eleven ständigt är i fokus. Trots att alla arbetar mot samma mål så kan arbetssätten och yrkesrollerna se olika ut. Det framkommer också av informanterna att skolkuratorer är ensam i sin yrkesroll med det sociala perspektivet på en arena som domineras av pedagoger med ett utbildningsfokus som går främst. Detta gör att skolkuratorers mål att arbeta för den psykiska hälsan kan vara mer eller mindre svårt.

I tidigare forskning anger Backlund (2007) att skolkuratorers yrkesroll kan ses som otydlig och svårdefinierad samt att det finns skillnader i deras arbetsuppgifter. Utifrån våra intervjuer framkommer det att informanterna känner till sin yrkesroll och är väl medvetna om vad de har för arbetsuppgifter. Samtliga nämner de allmänna råden, riktlinjer, styrdokument, skolplaner och träffar med deras kuratorssamordnare som hjälper dem att forma yrkesrollen och arbetsuppgifterna. Dock uttrycker de intervjuade att utförandet av uppgifterna kan komma att se olika ut på olika skolor utifrån dess behov, hurdan rektor är, antal elever och resurser.

Hälften av informanterna berättar att deras sociala perspektiv eller kompetens inte alltid beaktas eller utnyttjas fullt ut. Skolan domineras av pedagoger och så även det pedagogiska synsättet. En informant beskriver det:

Jag kan nog ibland känna att mitt perspektiv i skolan, det sociala, ibland, i förbifarten, liksom glöms bort, då det handlar om det pedagogiska.

Måluppfyllelse, betyg och så vidare, det fokuserar man liksom mer på, då tänker jag, men hallå glöm inte bort att jag också finns. De kan sitta på våra möten och stänga sig blodiga åt att hjälpa en elev genom de pedagogiska men att eleven inte vill och den gör inte det där, då tänker jag också att, hallå?? Jag finns också, jag är också en tillgång (Informant 1).

Informanterna förklarar hur deras kompetens glöms bort och inte riktigt finns medräknad i skolans värld. En annan skolkurator beskriver sin frustration kring att kompetensen glöms bort och inte används.

Jag kan vara väldigt arg när man inte tar tillvara på min kompetens och det har hänt, med vår biträdande rektor. Jag blir så arg för jag tänker att det handlar om samarbetet med polisen och socialtjänsten. Förra fredagen hade han ett möte med socialtjänst, social pedagog och glömde helt bort att jag finns. Och sen fick jag heller inte veta vad det handlade om. Och det är verkligen allvarliga ärenden. Sen ringer föräldrar och vill prata och det är så pinsamt ”Ne men du ursäkta jag vet inte om detta (Informant 4).

Informanterna säger att vissa pedagoger inte bryr sig om det sociala perspektivet utan endast fokuserar på pedagogiken medan andra är ödmjuka, vill veta mer om det sociala och tror på det skolkuratoren säger. En informant uttrycker:

Asså de vet att de inte har min kompetens så det jag säger de tror de ju på. Sen är det ju vissa lärare som jag knappt aldrig pratat med och dem är inte intresserade. Det beror nog inte på mig utan de beror på lärarna, vad dem värderar och är intresserade av, det psykosociala eller om de bara är intresserade av det pedagogiska (Informant 9).

Om skolkuratorernas yrkesroll någon gång setts som otydlig menar informanterna att det handlar om ett dåligt samarbete yrkesgrupper emellan eller bristande riktlinjer i skolan. De intervjuade beskriver att det krävs ett gott samarbete med övriga yrkesgrupper på skolan och att man ska stå på sig i den ensamma professionen för att bli respekterad i sin roll och för sin kompetens.

Trots att hälften av informanterna beskrivit sig som utnyttjade och bortglömda så menar ändå alla att de blir respekterade och lyssnade till om de säger något eller blir tillfrågade. De är eniga om att flera professioners perspektiv, åsikter och tankar är bra för de kompletterar varandras synsätt.

Skolkuratorns arbetsuppgifter

I studien framkommer det att informanterna arbetar efter samma styrdokument, råd, riktlinjer och skolplaner men att skolkuratorerna prioriterar olika vad gäller de uppgifter som ska utföras. Uppgifterna prioriteras olika främst beroende på skolans resurser. Skolkuratorernas arbetsuppgifter kan ses som direkta och indirekta insatser. Direkt insats innebär stöd för eleven och indirekt insats är det förebyggande arbetet mot en god hälsa och skolmiljö. I

intervjuerna framkom att skolkuratorerna lägger den största delen av sin tid på enskilda samtal. En intervjuperson uttrycker:

Det jag gör mest det är att sitta i samtal med elever. Everyday, heeeela tiden. Som mest sex elever på en dag, entimmarsamtal (Informant 9).

Informanterna belyste även att orsaken till att den största delen av deras tid går till enskilda samtal med elever är för att det finns ett stort behov av att prata med en skolkurator. Informanterna säger att elevernas behov av att prata med en skolkurator har ökat och skolkuratorerna prioriterar idag hela sin tid på de enskilda samtalen med eleverna.

Allra mest tid går till de enskilda samtalen med elever. För det finns verkligen ett stort behov av det (Informant 5).

Utöver elevsamtal lägger de intervjuade även mycket tid på att delta i olika möten på skolan med till exempel lärare och elevhälsoteam och utanför skolan med myndigheter, polis och socialförvaltning.

Informanterna arbetar mot samma mål men vägen dit ser olika ut. Som beskrivit ovan går den största delen av tiden till enskilda samtal och möten. Alla informanter anser att det är viktigt att synas och vara tillgänglig, till exempel i korridoren, vid entré, matsalen eller i klassrummen. Men arbetet kring detta varierar från kurator till kurator. Hälften av informanterna har inte tid med något annat under sin arbetsdag än enskilda samtal och möten. De andra har som rutin att finnas ute i skolan en viss tid varje dag, om det så är att gå runt och knyta kontakter, prata, lära känna till att sitta ned och äta i matsal, ha samtalsgrupper och värderingsövningar.

Jag startar min morgon med att vara i korridoren. Det gör jag för att kolla hur ungdomarna ser ut när de kommer till skolan, en del tycker det är tryggt när man hälsar hej och andra behöver hjälp att komma till rätt lektion Jag försöker ha 50/50 av uppbokade tider och tid i korridoren. Jag vill se eleverna. Alla förstår inte att de behöver hjälp så jag vill vara tillgänglig och synlig. Jag försöker röja trösklarna. Jag tror det är viktigt att bara kunna hänga i korridoren för lite spontan samtal och försöka få in vissa elever till mer strukturerade samtal hos mig (Informant 1).

De intervjuade berättar att de styr sitt arbete mycket själva. De förklarar att rektorn har slutordet men att handlingsutrymmet är stort och att arbetet, idéer och förslag sker i samspel mellan skolkurator och rektor. Informanterna har en tydlig bild av vad som ingår i en skolkurators arbetsuppgifter men en informant beskriver att hen gör alla möjliga uppgifter på skolan då personalstyrkan är bristande.

Jag har varit och vikarierat som lärare, jag tror inte dem ens en gång vet att det är jag som är skolkurator utan de tror jag är läraren. Så det är lite speciellt. Men det blir väl så på en mindre skola, man får rycka in där det behövs (Informant 6).

En informant trycker på vikten av styrdokument och de egentliga arbetsuppgifterna en skolkurator ska göra.

Det är viktigt att veta vad en skolkurator gör och det finns såklart nedskrivet i styrdokumentet. Är man ny så är det viktigt att känna till. Och också viktigt att visa en oerfaren rektor. För annars sitter man där och är biträdande rektor och får en massa administrativa uppgifter som inte är kuratorsuppgifter. Man blir den som ska leda, skriva och komma med lösningar (Informant 5).

Det som flest informanter säger att de prioriterar bort och skjuter undan till ett senare tillfälle är dokumentationen av samtal och händelser. Dels så handlar det om tiden som inte finns men även att informanterna hellre prioriterar arbetet med eleverna under en skoldag. Eleverna är ständigt fokus och då kan dokumentationen skjutas åt sidan för ett tag. Samtliga informanter uppger att de försöker avsätta tid och skapa luckor till att föra anteckningar men att tiden äts upp av akuta ärenden. De säger alla att de tycker dokumentationen är en stor och viktig del, för att arbetet ska förbli rättssäkert och överförbart till nästkommande skolkurator men att tiden är problemet.

Under intervjuerna framkommer det att skolkuratorernas arbetssätt och yrkesroll formas efter att de arbetar likt en akutverksamhet där de släcker bränder. ”Vi jobbar väldigt mycket här och nu. Det finns ingen tid att förbereda eller förebygga, det går inte tyvärr.” (Informant 4). Informanterna beskriver att det är svårt att fokusera och arbeta förebyggande när skolkuratoren måste ta i det som händer akut, här och nu. Informanterna berättar även att de försöker planera upp sina dagar och veckor, där de försöker hinna med ett direkt förebyggande arbete utöver det andra dem gör i vardagen men att planeringen brukar falla för det kommer akuta ärenden i mellan som de måste prioritera. Så här säger en informant: ”Jag hade velat jobba mer förebyggande och vara ute i klasserna. Nu jobbar jag med det akuta. Och tiden finns inte till något annat”(Informant 3). De intervjuade önskar att de hade möjlighet till att arbeta med det förebyggandet arbetet mer istället för att arbeta akut för dagen.

Begränsningar

Skolkuratorers arbete skiljer sig åt, även om arbetsuppgifterna är de samma. Trots skillnader i arbetssätten finns det även likheter. De största likheterna och vad informanterna har gemensamt är vad som begränsar dem i arbetet och hindrar dem från att arbeta som de önskar. Informanterna beskriver tiden och samarbetet som de två största faktorerna till att de begränsas i arbetet.

Tiden

Jag har fått lära mig att vara nöjd med det jag gör. Men samtidigt hade jag lätt kunnat jobba 100 % då behovet verkligen finns. Man kan göra så mycket mer (Informant 5).

Vad som tydligt ses som en begränsning av skolkuratorers arbete är tiden, eller möjligheten att utnyttja sina resurser. Flertalet av de intervjuade beskriver känslan av otillräcklighet och att man når fram till eleverna eller uppmärksammar dem för sent. Samtliga informanter efterlyser mer tid till att hinna med sitt arbete då det som sagt ständigt handlar om prioritering.

Det som hamnar i kläm, prioriteras bort och skjuts upp är dokumentationen och det förbyggande arbetet.

Fördelningen på informanternas tjänster och antalet elever dem har varierar mycket. En informant arbetar 100 % med 150 elever medan en annan arbetar 100 % med 470 elever. Vissa tjänster är uppdelade där kuratorstjänsten endast är 50 % men de är närvarande på skolan 100 %. Sen finns det några få informanter som inte har heltidstjänster och då arbetar 65 % på 350 elever samt 50 % på 200 elever. Oavsett hur stor tjänstens omfattning är eller hur många elever de har så efterlyser samtliga informanter mer tid. Som vi fått läsa tidigare i temat om arbetet här och nu så har skolkuratorer i grunden samma arbetsuppgifter men alla får prioritera och anpassa efter sin egen situation och skola. Det finns ingen informant som uttrycker att den hinner med allt som önskas. Vissa får prioritera bort dokumentationen, att synas på skolan medan andra prioriterar bort elever och det förebyggande arbetet. Vad flertalet av informanterna uttrycker som det svåraste med att inte ha tillräckligt med tid vare sig man arbetar 100 % eller 50 % är att man inte hinner fånga upp eleverna i tid.

[...] med att jobba i skola så tycker vi ju att vi ser, fångar upp mycket, men de här är ju barn som är i tonåren som inte vill att vuxna ska se för mycket. Så jag tänker att det vi ser är bara toppen på isberget liksom. Å så händer de massa där under som vi inte ser, även om vi jobbar väldigt hårt med att försöka upptäcka det. Förr eller senare kanske de kommer till oss, men det vore bättre om de kom till oss tidigare (Informant 8).

Samarbetet

En annan begränsande faktor som informanterna belyser är hur samarbetet fungerar. Som skolkuratorerna nämner i intervjuerna så framkommer det att de dagligen samarbetar med olika professioner på olika sätt, både inom skolan och utanför skolan. Fungerar inte samarbetet så har skolkuratorerna svårt att behålla ett gott elevhälsofrämjande arbete då de mer eller mindre får dra hela lasset själva. Finns det däremot ett gott samarbete så blir naturligt skolkuratoren avlastad och hela skolan jobbar mot samma målsättning vilket främjar elevhälsoarbetet.

Samarbete inom skolan

Vad som framkommer i intervjuerna är att skolkuratorers roll och skolans inställning till hälsofrämjande arbete för eleverna ökat. Samtliga informanter är en del i skolornas elevhälsoteam och dessa parter styr arbetet som ska göras för elevernas hälsa på skolan. För ett bra arbete måste elevhälsoteamet representeras av samtliga professioner som skall ingå i teamet och samtliga måste arbeta mot samma mål. Hur teamet är sammansatt och hur de arbetar skiljer sig åt mellan de olika skolorna men grundläggande så har elevhälsoteamet regelbundna möten där nya ärenden tas upp och där äldre ärendena följs upp. Målet med dessa regelbundna möten är att samtliga professioner på skolan ska få en överblick och kunskap av elever på skolan som behöver särskilt stöd. Men också att få sitta ner och planera det förebyggande arbetet.

Några informanter berättar om ett bristande elevhälsoteam där det inte finns professioner tillsatta på tjänster eller personal som inte är utbildad.

Vårt elevhälsoteam fungerar inte som jag hade velat. Vi har våra speciallärare men de är inte utbildade och har fel fokus (Informant 4).

Informanten berättar att speciallärarna inte är utbildade och att de har ett felaktigt fokus. Enligt informanten ska fokus vara på elevens skol- och sociala miljö och vilka insatser som behövs för att eleven exempelvis vill komma till skolan eller klara målen, inte huruvida eleven kastar suddgummi på lektionen eller inte. Några av informanterna förklarar svårigheter med att samverka i skolan om professioner inte finns tillsatta på tjänster. De beskriver ensamheten och problemet med att sitta ensam i elevhälsoteamet om det inte finns någon att bolla ärenden med. Detta beskrivs på följande sätt av en informant:

På våra elevhälsoteams möten är det meningen att vi ska dra våra ärenden, men just nu är det lite knapert då vi knappt har personal för det. Tyvärr har vi ingen skolsköterska, det blir väldigt skört. Och vår special pedagog är sjukskriven och rektor är mammaledig. Och studie- och yrkesvägledaren har vi ingen heller. Så det är väldigt ensamt i elevhälsoteamet just nu (Informant 5).

De informanter som har bristande elevhälsoteam uttrycker sin besvikelse över detta och har också svårare att nå ut med sitt hälsofrämjande arbete till eleverna då den hjälpen och det samarbetet som de ska ha inte finns. De skolor som har ett stabilt elevhälsoteam har lättare att få ett fungerande elevhälsoarbete då de är fler som arbetar mot samma mål. Dock framkommer det att även om elevhälsoteamet är komplett betyder det inte alltid att samarbete inom teamet fungerar och att det inte finns svårigheter i att förhålla sig till de olika professionernas perspektiv. Detta kan också bli ett problem med professioner utanför elevhälsoteamet och det framkommer tydligt att samarbetet med lärarna är minst lika viktigt som samarbetet inom elevhälsoteamet.

Det är ju skillnad på våra yrkesroller. En lärare tänker resultat- och lösningsfokuserat, vi har ett problem hur löser vi det?- och det ska helst gå snabbt, deras uthållighet är lite kort. Eller om man gör en anpassning av en elev och så funkar det inte på några dagar, då vill de göra om det för det inte fungerade, medan jag kanske måste hålla på i två tre veckor för att det ska nötas in (Informant 10).

Informanterna uttrycker att samarbetet med lärarna måste fungera då de också har en stor del av hur elevhälsoarbetet på skolan fungerar. En informant uttrycker sig på följande sätt:

Det går inte tänka att man ska rodda denna skola själv för det klarar man inte. Eller att elevteamet ska göra det själv. Vi är 7 personer i teamet, och cirka 450 elever på skolan, det är inte vi som kan lösa alla problem, vi måste samarbeta med lärare och föräldrar. Desto fler samverkansformer ju bättre kan det fungera (Informant 1).

I intervjuerna uttrycks det som svårt att upptäcka alla elever och ett stort ansvar hamnar på lärarna att uppmärksamma eleverna i klasserna. Samarbetet med lärarna och andra

professioner på skolan är därför viktigt för att skolkuratorerna ska kunna fånga upp så många elever som möjligt. Informant 5 beskrev sin skola som ny när det kommer till tänket att samarbeta med skolkuratoren vilket gör att hen måste jobba mycket med att ens få igång ett samarbete med de andra professionerna och att de får en insikt i vad hen arbetar med och vill arbeta med. Hen uttrycker sig på följande sätt:

Vissa tror sig veta mitt perspektiv men så visar det sig att de inte vet alls. Så jag har till och med planerat in en presentation där jag tänker gå igenom min roll och vad jag jobbar med. För jag märker att skolan är ovan vid att arbeta med en kurator (Informant 5).

Genom att de flesta av skolkuratorerna samarbetar och introducerar det sociala tänket för professionerna på skolan så kan de på så vis ta hjälp av exempelvis lärarna till att göra värderingsövningar i klassen eller tipsa kring hur eleverna ska behålla sin motivation och självbild. Genom ett bra samarbete och kommunikation menar informanterna att hela skolan kan hjälpas åt att förebygga ohälsa.

Jag har tagit hjälp av lärarna och gett ut värderingsövningar de kan arbeta med för att jag inte hinner. Men jag hade velat vara med på dem eller göra dem själv. Men just nu är det inte möjligt (Informant 5).

En informant talar väldigt gott om sin skola och hela intervjun ger intryck av att det inte bara är skolkuratoren som drar lasset själv utan att hela skolan arbetar tillsammans. När skolan i sin helhet strävar mot samma mål och har en gemensam syn på det hälsofrämjande arbetet så beskrivs därmed skolkuratorns arbete lättare då tjänsten blir avlastad av andra tjänster. Informanten beskriver:

[...] för kärnan i skolan handlar egentligen om att ha en trygghet i elevhälsoteamet för det är där det sprids vidare hur man ska hantera olika fall. Vi är faktiskt väldigt stolta över elevhälsoteamet om man hör från andra. Här finns det två specialpedagoger, en speciallärare, en specialist för antimobbing, som egentligen är specialpedagog men han är fokuserad på att jobba med mobbing. Vi samarbetar jättemycket med varandra men det är hans roll. Sen har vi en trygghetsgrupp vid sidan om det här. Så det finns många olika grupper som jobbar intensivt för att jobba med värdegrund i skolan. Sen är det rektor, biträdande rektor, skolsköterskan och jag då (Informant 7).

Samarbetet med elevhälsoteamet uppger alla informanter vara det viktigaste. Samtliga informanter beskriver att teamet har en viktig funktion på skolan genom att det bidrar med andra perspektiv och ett stöd som kompletterar skolans pedagogiska synsätt. De belyser vikten av ett olik tänkande, det vill säga perspektiv från olika professioner, för att på bästa sätt utnyttja alla kompetenser till att utveckla skolan, skapa bra insatser och stöd för eleven. Alla informanter är överens om att det blir ett spännande möte när alla professioner med olika bakgrund och utbildning möts för att utbyta perspektiv och tankar.

Samarbete utanför skolan

Utanför skolan finns det flera samarbetspartners, instanser och verksamheter som skolkuratorerna samverkar med. Alla informanter samverkar med vårdnadshavare och på något sätt med socialtjänst, polis, barn- och ungdomspsykiatri, barn- och ungdomshälsan, kommunens fältare och psykolog samt andra små verksamheter så som lokal samverkansgrupp, vårsols familjecentrum och för att inte glömma skolkuratorerna på andra skolor. Huruvida bra eller dåligt samarbete det är med ovanstående grupper finns det olika meningar och tankar kring.

En informant beskriver det som de allra flesta berättat om, ”man känner sig som spindeln i nätet och kontakten med olika instanser är dagligt förekommande och samarbetet är för det mesta gott”(Informant 9). En del beskriver dock svårigheter kring samarbetet med socialtjänsten på grund av den sekretess som lyder. För att samarbetet ska fungera måste socialtjänsten se på ärendena med andra ögon och vilja ha kontakt med skolan. Annars är det inget samarbete dem emellan menar informanterna.

Fåtal informanter beskriver en orättvisa kring kommunens fördelning av resurser. Några sa bland annat att kommunens fältare och tillgång till ungdomshälsan är prioriterad till vissa skolor av kommunen. De berättar att flera skolor har en stabilitet kring att ha fältare hos sig medan andra skolor blir bortprioriterad. En informant uttrycker: ”Kommunen borde ge samma resurser till alla (Informant 7).

Som citatet belyser tycker den här informanten att resurser ska fördelas lika på skolorna inom kommunen. Informanterna uppgav även att det utomstående samarbetet inte sker lika enkelt för alla skolor och att en del måste kämpa för att få tag på resurser. Sådär beskrev en informant:

Det sitter jätte bra resurser där, men vi har inte tillgång till dem. Samarbetet sker inte naturligt som för vissa andra skolor (Informant 5).

Det förebyggande arbetet

Det finns en grundtanke hos alla informanter om att de vill och önskar arbeta mer med det förebyggande arbetet. Tiden är knapp för många skolkuratorer men trots det försöker dem att planera eller få till ett förebyggande arbete om det så är under en dag eller för en tid framåt.

I temat Det förebyggande arbetet kommer skolkuratorernas nuvarande förebyggande arbete beskrivas och även det förebyggande arbete dem önskar de hade möjlighet att arbeta med.

De intervjuade beskriver att någon form av förebyggande arbete borde göras varje termin och det har de allra flesta lyckats med. Mycket av det förebyggande arbetet som görs har en uppstart i form av en temadag, storsamling eller liknande och att det sedan blir på lärarnas uppgift att upprätthålla arbetet i klasserna framåt. Ett konkret förebyggande program som flertalet av skolkuratorerna nämner är DISA. DISA är ett preventivt program som man kan arbeta med mot depression hos eleverna. Med programmet ska man få kunskap och verktyg om depression och varningssignaler för att själv vara medveten om när till exempel stressen är för hög och hur man kan hantera sin vardag för att inte bli deprimerad. Fåtalet av de

intervjuade jobbar med DISA, en del har jobbat med programmet men gör det inte längre och vissa informanter önskar mer tid till förebyggande arbete för att kunna arbeta med det.

Just nu har jag DISA som dem själva får välja att komma på efter skolan. Men från nästa år så kommer vi ha DISA på lektionstid så alla kommer å få de (Informant 8).

Informanten beskriver att de arbetat med programmet DISA på elevens val och att det då varit frivilligt för eleverna att medverka. Informanten berättar också om hur DISA, från grunden är utarbetat för tjejer men att det nu är anpassat för både killar och tjejer, då stress kan drabba båda könen. Det beskrivs även att informanten strävar efter att få programmet obligatoriskt för alla och inte bara som en valmöjlighet (Informant 8).

Förutom Disa som är den mest konkreta metoden som nämns av informanterna så görs även andra inslag av förebyggande arbete. Kill-och tjejgrupper är vanligt men inte något som fortlöper. Vad som uttrycks under intervjuerna är att det ibland finns det ena eller det andra på grund av aktuellt behov eller att vissa har haft det men inte finner tid till det längre då det krävs mycket planering.

Informanterna berättar även att de kartlägger klasser men att de också är något som oftare görs vid behov än som ett fortlöpande förebyggande arbete. Flera informanter tycker att detta ska göras i varje klass med kontinuitet och inte bara vid behov.

Skolkuratorerna kartlägger klasser som vissa lärare har problem med eller där personalen vet att det finns mindre bra gruppammansättningar. Kartläggningen görs för att förhindra att problem i klassen eskalerar, förebygga mobbing och osunda gruppkonstellationer. Vissa kompisar passar bättre ihop på fritiden eller utanför klassrummet men missunnar varandra i klassrummet. Då kan exempelvis omorganisationer ske i klassen. De insatser som görs när en klass blivit kartlagd kan exempelvis vara olika värderingsövningar för att upplysa klassen om hur en bra vän är med mera eller övningar för elevens egen självbild och självförtroende. En informant beskriver såhär:

Jag jobbar med bland annat ”mitt bästa jag”. Då får eleven skriva ner det positiva, vad man är bra på, vad man kan och vad man vill och så vidare. Sen ibland får de övningar av mig t.ex. öva på att säga bra saker om sig själv, berömma sig själv (Informant 3).

Några av de intervjuade berättar om en lägervecka som görs med de nya sjuorna som börjar högstadiet. Under denna vecka får de nya sjuorna lära känna varandra, lärare och de andra professionerna på skolan. Informanterna har då tagit tillfället i akt att på ett bra sett gjort sig ihåtkomna och gett ett tryggt intryck i samband med att de gjort övningar och lekar med ungdomarna. Lägervecka är något som inte fortskridit hos alla skolor som arbetat med det, vilket av informanterna upplevs som en förlust. Detta då den senaste klassen med sjuor inte alls fick ett lika bra intryck av skolkuratoren och övriga professioner på skolan, som de klasser som hade en lägervecka.

Flertalet informanter upplever att mycket av det förebyggande arbetet är att eleverna vet vem skolkuratorn är och att de känner sig trygga med att komma och prata. Detta blir svårt för de flesta informanterna då dem endast gör en kort presentation i början av skolstarten och sedan inte har tid till att vara ute i korridorerna eller synas i klasserna. En del intervjuade uppger att dem utnyttjar den pedagogiska lunchen till att sitta med eleverna i matsalen. En informant uttrycker:

Sen äter jag i matsalen, det är viktigt, att jag äter pedagogisk lunch och gör mig synlig i matsalen. Det är värdefullt. Ju fler vuxna desto tryggare för eleverna och jag är synlig. Jag vill vara ett så känt ansikte som möjligt (Informant 5).

En annan informant beskriver att den pedagogiska lunchen kan ge eleverna en trygghet och ett förtroende till att senare våga ta kontakt. Informanten beskriver:

Jag äter oftast lunch i matsalen och då brukar jag variera vart jag sitter, vid olika bord, men jag ser ju till att jag sitter med elever. Bara för att få prata lite och liksom lära känna dem och så. Och sen kan det vara så att de kommer och frågar ”kan jag boka tid med dig?” (Informant 8).

Efter samtliga intervjuer har en bild skapats om att informanternas arbete påverkas väldigt mycket av faktorer utanför deras kontroll. Skolkuratorernas handlingsutrymme är i detta begränsat och de jobbar efter de förutsättningar dem har.

Det förebyggande arbetet finns idag på skolorna men är hos majoriteten av skolorna knappt. Informanterna försöker jobba mer eller mindre med det förebyggande och vissa gör det mer medvetet och andra ser det som en process som alltid finns där. Det kommer fram att informanterna strävar efter att kunna arbeta mer förebyggande och planer för hur det ska genomföras i skolan finns. Informanterna vill arbeta med övningar i form av kill- och tjejgrupper, DISA och annat arbete för att fånga upp elever tidigare och på så vis inte behöva släcka så många akuta bränder. En informant beskriver:

[...] ju mer förebyggande vi kan lägga in, ju mindre bränder behöver jag släcka (Informant 8).

Trots att planer på hur ett förebyggande arbete ska genomföras i skolan finns så genomförs det inte på grund av tidsbristen. En informant som upplevs arbeta med mest förebyggande arbete uttrycker att med en 100 % tjänst på 360 elever räcker inte tiden till för att arbeta så pass förebyggande som man hade önskat.

Som kurator kan man hjälpa hur mycket som helst och jobba mycket förebyggande men jag tror de flesta kuratorer känner igen sig i beskrivningen om att man inte hinner. Man ser behovet, man hinner inte göra något. Då måste man hitta en balans och vara nöjd med det man gjort. Man måste vara nöjd med det man hinner (Informant 5).

En annan informant beskriver att samarbetet och tiden måste finnas för att ett gott förebyggande arbete ska upprätthållas. Alla yrkesgrupper på skolan måste samarbeta och

skapa en kontinuitet för att det förebyggande arbetet ska fortgå långsiktigt. En informant uttrycker:

Det är bättre att ha kontinuerligt arbete dagligen, än att ha lite olika temadagar som ploppar upp. Det är viktigt att jobba med olika professioner, samarbeta och hitta en struktur för det förebyggande arbetet som främjar en god hälsa än att de missunnar (Informant 1).

Informanterna arbetar idag här och nu genom att släcka akuta bränder. De önskar tiden fanns till ett kontinuerligt förebyggande arbete för att kunna åtgärda de akuta problemen i ett tidigare skede eller mildra dem. De intervjuade ser att psykisk ohälsa ökar bland ungdomar och skolans alla yrkesgrupper måste agera och arbeta mer långsiktigt för eleverna. Tiden begränsar skolkuratorernas handlingsutrymme och dem kan inget annat än att acceptera.

Acceptans

Samarbetet och tiden är två faktorer som begränsar skolkuratorers yrkesroll och handlingsutrymme. Det framkommer att informanternas samarbete ibland brister, arbete skjuts undan och prioriteringar får göras i brist av tid. De intervjuade har en bild av hur ett gott kuratorsarbete ska bedrivas genom att vara tillgänglig och synlig på skolan, arbeta med grupper, övningar eller samtal och samtidigt upprätthålla goda samarbeten inom och utanför skolan. Men genom att tiden inte räcker till, har informanterna vi intervjuat insett sina begränsningar, handlingsutrymme och gett uttryck för en acceptans kring situationen. De som begränsar skolkuratorernas arbete ligger för det mesta utanför deras kontroll och handlingsutrymme och på grund av det ges det uttryck för acceptans.

Informanterna säger att de hade velat göra mer än det dem gör idag, men samtidigt accepterar dem situationen och känner sig nöjda med sina insatser. Två informanter uttrycker sig med följande:

Jag har fått lära mig att vara nöjd med det jag gör. Jag hade kunnat jobba ännu mer för behovet verkligen finns. Man kan göra så mycket mer. Men man får vara nöjd med det man gör. Jag har ribban så högt och behöver lära mig att det jag gör är tillräckligt. Vi ska ju inte vara en akut insats utan arbeta förebyggande (Informant 5).

Nej, jag känner mig inte tillräcklig och det kommer jag nog aldrig göra. Men man får förstå att man gör så gott man kan och inte kan göra allt. Vi bidrar med något, vilket är viktigt. Man får intala sig själv att de man gör, det räcker (Informant 2).

Även om informanterna uttrycker en hopplöshet i att utföra det ideala arbetet så framkommer det ändå från samtliga informanter att dem älskar sitt jobb, vilket informant 9 beskriver:

Men jag älskar mitt jobb! Det är det bästa jobb jag haft i mitt liv, det är så jävla kul och just nu skulle jag aldrig vilja byta (Informant, 9).

Diskussion

Socionom på pedagogernas arena

I tidigare forskning beskrivs skolkuratorers yrkesroll som diffus och otydlig (Backlund 2007, Isaksson 2014). Detta då de upplever arbetsuppgifterna och ansvaret som otydligt jämfört med riktlinjer för andra professioner på skolan. Det blir i resultatet tydligt att informanternas erfarenheter och upplevelser delvis stämmer med den bild av skolkuratorers yrkesroll som framställs i den tidigare forskningen. Resultatet visar inte på att skolkuratorerna har en osäker uppfattning om vilka arbetsuppgifter de har men det framkommer andra faktorer som kan bidra till att yrkesrollen kan uppfattas som diffus för utomstående eller eventuellt också andra professioner på skolan.

En faktor är att skolkuratoren som gräsrotsbyråkrat har ett stort handlingsutrymme i sin yrkesroll (Lipsky, 2010) där de själva ansvarar för hur de vill prioritera och forma sitt arbete och sina arbetsuppgifter. Detta resulterar i att samtliga informanter arbetar olika då de formar sitt arbete efter hur de vill prioritera hälsoarbetet på skolan och utifrån sin egen erfarenhet. Att skolkuratorerna arbetar väldigt olika utifrån sitt handlingsutrymme och där med anpassar sitt arbete efter skolans behov och resurser kan leda till att skolkuratorns arbete kan beskrivas på olika sätt och där med då kunna uppfattas som oklar då det inte finns en tydlig struktur i arbetssättet.

En annan faktor som framkommer i resultatet är att vissa informanter tar sig an uppgifter som inte tillhör det egna yrkesområdet. Informanterna berättar om bristande personalstyrkan där situationen blivit sådan att skolkuratoren fått agera i olika yrkesområden som de varken har kunskap eller kompetens inom. Studer och Sommers (2000) skriver om hur skolkuratorer tar sig an uppgifter som inte tillhör det egna yrkesområdet istället för att fastställa sin egen roll. Forskarna uppger att en del skolkuratorer hjälper till med administration och andra med pedagogiken i klasserna. Vare sig det är frivillig eller ofrivilliga åtagande som skolkuratorerna gör så kan detta också ses som en bidragande orsak till att skolkuratorns yrkesroll i vissa fall kan uppfattas som diffus. Vad som är intressant är varför skolkuratorer tar sig an uppgifter som inte tillhör sitt eget område. Handlar det om att yrkesrollen egentligen är otydlig och att skolkuratorer inte vet vad de ska göra. Eller handlar det om att skolkuratorer känner sig skyldiga att ställa upp när personalstyrkan brister och eleverna hamnar i kläm. Utifrån våra intervjuer framkommer det att skolkuratorer ställer upp och när personalstyrkan brister. Då det är av vikt att vissa arbetsuppgifter görs så hamnar de ofrivilligt på skolkuratorns bord när skolan har tjänster som inte är tillsatta. Detta för att det är eleverna som hamnar i kläm om uppgifterna inte görs.

I skolkuratorns yrkesroll ingår ett socialt perspektiv som de bidrar med in i skolans värld som domineras av det pedagogiska perspektivet. Informanterna beskriver över lag att de ser det som positivt att arbeta med ärenden där olika professioner och perspektiv kompletterar varandra. Dock framkommer det också att deras kompetens och sociala perspektiv inte alltid tas till vara på eller utnyttjas fullt ut. Handlar det om svårigheten i att få sin röst hörd på pedagogernas arena? Även om det uttrycks att det ibland finns ett hinder med detta så

beskriver också informanterna att de känner sig lyssnade på och respekterade för sin sak om de blir tillfrågade. Det som framkommer är dock att de kan glömmas bort i förbifarten. Vad som beskrivs som anledning till detta är att skolkuratorer arbetar utifrån det sociala perspektivet och pedagogerna utifrån ett pedagogiskt perspektiv. Exempelvis beskriver en informant om hur en annan profession valt att ta saker i egna händer och inte informerat skolkuratoren i viktiga elevärenden. En annan beskriver sin skola som ovan vid att arbeta med en skolkurator vilket gjort att hen fått fokusera mycket på att visa och informera de andra professionerna om hens yrkesroll och kunskap. Allan-Meares (1994) och Isaksson (2014) belyser svårigheter med att vara skolkurator på pedagogernas arena. Professionernas utbildning och synsätt skiljer sig åt när det gäller hur insatser ska bedrivas och enligt Isaksson (2014) försvårar det skolkuratorns handlingsutrymme.

Enligt Lundqvist (1988) så är handlingsförmågan en av två delar i autonomin och yrkesrollen för en gräsrotsbyråkrat. Med detta menar författaren (Lundqvist, 1988) att handlingsförmågan är den förmåga man har till att utöva sitt handlingsutrymme. En person kan ha stor handlingsfrihet men om handlingsförmågan är begränsad så kan gräsrotsbyråkraten inte använda sig av den handlingsfrihet som hen har. Även om skolkuratorerna beskrivs ha stort handlingsutrymme så påverkas detta av hur de blir bemötta på sin arena i form av respekt i sin yrkesroll med ansvar och kunskap.

I resultatet framkommer det att skolkuratorer menar sig ha svårt att få genomslag för sitt sociala perspektiv och sin syn på problem när majoriteten på skolan har ett annat tänk och fokus. Anledningen till den outnyttjade kompetensen behöver därför inte handla om bristen på förtroende eller respekt utan att andra professioner helt enkelt inte tänker utifrån skolkuratorns perspektiv. Utifrån resultatet framkommer det att några skolor är nya när det gäller tänket kring att använda skolkuratoren som en fast resurs på skolan vilket då naturligt sätter skolkuratoren i en position där man får hävda sig mer. Prestation och kunskap är skolans främsta fokus och i skolplanen finns det lite utrymme för att lägga tiden på annat. Det är då förståeligt att lärarna ser det som ett problem om elever behöver ta av lektionstid för att gå på samtal hos skolkuratoren. Problemet ligger inte på individ eller ens gruppnivå utan vad som blir tydligt i studien är att elevernas tillgång till hälsovård är ett samhällsproblem. Med detta menas att skolornas möjligheter till bra elevhälsovård är något som inte bara skolorna i sig behöver se över utan det måste även ses över högre upp för att ens kunna ge utrymme för resurser till att arbeta hälsofrämjande.

Begränsningar i samarbetet

Som skolkurator är samarbetet med olika parter en stor del av arbetet. Skolkuratorer samarbetar med personalen på skolan, föräldrar samt personer utanför skolan så som myndigheter, ungdomshälsovård och andra resurser som kan behövas vid enskilda elevärenden. Vad som har framkommit i den här studien är att skolkuratorers möjligheter till ett bra utfört arbete är beroende av hur samarbetet i och utanför skolan fungerar. Att därmed ha ett bra samarbete mellan parterna beskrivs därför som viktigt i arbetet med psykisk ohälsa och skolkuratorns arbete över lag. Vad som också framkommer i studien är att även om samarbetet är a och o så ser det väldigt olika ut från skola till skola.

Backlund (2007) behandlar i sin avhandling bristande samverkan i skolan samt mellan skolor och andra samhällsorgan. En bieffekt av bristande samverkan kan vara att enskilda elever får felaktig, dålig eller ingen insats. Flertalet av informanterna beskriver ett gott samarbete både inom skolan och med samhällsorgan utanför skolan men det finns också de som upplever stora brister. De brister som nämns av informanterna är brister i samarbetet med och i elevhälsoteamet, samarbetet med pedagogerna och samarbetet med kommunala tjänster.

Samarbetet i elevhälsoteamen framställs som särskilt centralt. Vad som här är värt att lyfta är hur det elevhälsosfrämjande arbetets kvalitet påverkas av hur elevhälsoteamets resurser ser ut. Några informanter beskriver ett bristande elevhälsoteam där alla roller inte finns och att det där är svårt att ha en diskussion och kommunikation gällande elevvården eller att planera arbetet framöver. När elevhälsoteamet inte fungerar är det eleverna som hamnar i kläm eftersom det är deras rätt till hälsovård som brister. Enligt skollagen 2 kap § 25 står det att en elevhälsa ska finnas för elever i grundskolan. Det står också att elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. För dessa insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det enligt lagen finnas personal med specialpedagogisk kompetens så elevernas behov kan tillgodoses. Eftersom alla professioner inte finns representerade på alla skolor kan vår analys tolkas som att alla skolor inte följer skollagen. Socialstyrelsen (2014) beskriver att det är huvudmannens ansvar att se till att det finns en elevhälsa i skolan. Huvudmannen kan vara kommunen, landstig, stat eller enskilda och det är dem som ska se till att elever och rektorer har tillgång till de yrkesgrupper som skollagen anger. Dock menar Socialstyrelsen (2014) att huvudmännen själva avgör hur stor personalstyrka det ska finnas så länge de har adekvat utbildning som kan tillgodose elevernas behov av insatser.

Vad som också blir tydligt i resultatet är att ett fungerande elevhälsoteam också går hand i hand med samarbetet med lärarna. I de skolor som har ett strukturerat team kring hälsofrämjande arbete har skolkuratoren också ett bättre samarbete med lärarna. En informant beskriver hur hela skolan arbetar mot samma mål och ser inte sig själv som den som har det enskilda ansvaret över elevhälsovården eller att det är svårt att få in det elevhälsosfrämjande arbetet i vardagen i klasserna. Vad man kan diskutera är hur viktigt samarbetet är för att få det hälsofrämjande arbetet att fungera på alla plan. När samarbetet för det hälsofrämjande arbetet inte fungerar med lärarna så läggs allt det hälsofrämjande arbetet inom skolkuratorernas handlingsutrymme. Ett stort handlingsutrymme och ett ensamt ansvar kan leda till att skolkuratorns arbetsbelastning blir tyngre än nödvändigt och det är svårt att få det hälsofrämjande arbetet som en naturlig del i elevernas vardag och undervisning.

Lipsky (2010) menar på att ett stort handlingsutrymme kan leda till att gräsrotsbyråkraten vill hantera varje enskilt ärende individuellt. Detta leder till en stor arbetsbelastning, uppsägning eller sjukskrivning. I studien blir det tydligt att skolkuratorerna inte vill hantera varje ärende Individuellt men att fallet blir sådant när skolkuratoren eller elevhälsoteamet får rodda båten själva. I studien framkommer det att skolkuratorerna överlag är nöjda med det gemensamma arbetet på skolan men mindre nöjda med det samarbetet som sker utanför skolan. Vad som blir tydligt i studien är att Jönköpings kommun fördelar resurser olika beroende på om skolan är kommunal eller friskola. Det kommer fram att kommunens skoldirektör arbetar för att alla

barn och ungdomar ska ha samma förutsättningar för bra elevhälsovård oberoende på vilken skola de går på. Detta kan man problematisera utifrån ett barnperspektiv och då lyfta att barnens rätt till stöd och hjälp med sin psykiska hälsa avgörs beroende på vilken skola man går på.

Även om det framkommer i studien att det elevhälsofrämjande arbetet främst sker i skolan så krävs det ett samarbete utanför skolans gränser för att ungdomarna ska få rätt hjälp. Det uttrycks att skolkuratorn roll inte är att behandla utan att stötta och hjälpa. Detta gör att så fort det krävs större resurser så måste skolan smidigt kunna samarbetet med andra samhällsorgan eller myndigheter. Att flera instanser har olika ansvar gällande barn och unga gör att ett bra samarbete måste finnas då det annars är barnet som hamnar i kläm. Det som blir tydligt är att samarbetet med andra resurser som rör barn och unga kan ses som ett problem på samhällsnivå som kommunen måste arbeta med. Crespi och Hughes (2003) beskriver i sin forskning hur USA dragit in på mentalvårdstjänster för ungdomar i hälso- och sjukvården. De resurser som finns för ungdomar har blivit dyrare och svårare att nå. Detta har gjort att skolans roll för att arbeta med psykisk ohälsa har blivit mycket större. Skolans betydelse för att arbeta med psykisk ohälsa är stor men ett överlappande arbete med andra instanser bör finnas. Detta för att bästa möjliga hjälp ska ges till barn och unga. Backlund (2007) skriver om hur en ökad samverkan är betydelsefull för att tidigare upptäcka och fånga upp unga som riskerar att fara illa.

I resultatet lyfts det fram att när samarbetet fungerar inom skolan, så har skolkuratorerna lättare att utföra ett bra arbete. Det går då att se att den så kallade autonomi med handlingsfrihet och handlingsförmåga som Lundqvist (1988) lyfter fungerar. Ett bra samarbete gör att skolkuratorer har en handlingsförmåga att utöva sin handlingsfrihet tillsammans med andra professioner. Där ett bra samarbete med lärarna finns så uttrycks det inte heller problem med att ”ta” av lektionstid och de uttrycks också att lärare tar mycket ansvar i att ha övningar/diskussioner och samtal ute i klasserna. På de skolor där informanterna beskriver ett strukturerat och helt elevhälso-team framställs elevhälsoarbetet som mer genomtänkt och lättarbetat jämfört med de skolor där teamet knappt existerar. Lipsky (2010) lyfter att organisationernas normer påverkar hur gräsrotsbyråkrater formar sitt arbete. De informanter som uttrycker att de är på skolor som har ett gott samarbete har en atmosfär och normer om att samarbetet är viktigt och avgörande och de har resurser som möjliggör detta. Även om samarbetet inom skolan, på grupp-nivå fungerar bra kan samarbetet utanför skolan, på samhällsnivå vara sämre. Detta är beroende på hur kommunen fungerar och kan därför se olika ut från kommun till kommun.

Det förebyggande arbetet

I resultatet framkommer det att ett gott samarbete innanför och utanför skolan ses som en skyddsfaktor i arbetet med att förebygga psykisk ohälsa. Även det förebyggande arbetet som skolorna har, lyfts fram som en skyddsfaktor.

Ett ständigt förekommande fenomen genom hela studien är att skolkuratorer har ett stort handlingsutrymme och arbetsuppgifter som får planeras in i handlingsutrymmet efter behov,

resurser, önskan och tycke. Dock är det mängden av akuta behov som gör att det förebyggande arbetet prioriteras sist. En gräsrotsbyråkrat har en insikt i sitt handlingsutrymme och där med en bild av det ideala arbetet (Lipsky 2010). Men då tiden är för knapp och behoven för stora så finns inte möjligheterna att arbeta efter de ideal som skolkuratorer önskar. Återigen kan man tydligt se hur handlingsförmågan (Lundqvist, 1988) begränsas i skolkuratorernas annars breda handlingsutrymme.

I intervjuerna uttrycker flera informanter att deras arbete inte enbart bör vara en akutverksamhet utan att de vill arbeta som en mer förebyggande verksamhet. Frågan är vilka resurser skolor måste satsa på för att kunna bygga upp ett stabilt förebyggande arbete och på så vis minska behovet av det akuta. Det framkommer att det idag inte finns några specifika riktlinjer för hur skolkuratorer ska jobba med förebyggande arbete, mer än att de ska göra det (SSR, 2011). Resultatet visar att skolkuratorer vill ha gemensamma riktlinjer för förebyggande arbete mot psykisk ohälsa i varje årskurs. Det borde också stå med i lärarnas riktlinjer då hela skolan ska jobba gemensamt för en bättre psykisk elevhälsa och skolmiljö.

Tidigare forskning (Patton, Glover, Bond, Butler, Godfrey, Di Pietro & Bowes, 2000 & Flom, Johnson, Hubbard & Reid, 2011) beskriver ett uppstartat projekt med syfte att förhindra och/eller fördröja uppkomsten av depressiva symptom hos ungdomar samt hur man kan utnyttja naturliga tillgångar som ”Walk and talk” för att främja psykisk ohälsa. Genom att införa projekt, en storsatsning eller förebyggande program så menar forskningen att skolor snabbt kommer igång med ett gemensamt arbete mot psykisk ohälsa. Galassi och Akos (2004) säger också att elever som deltagit i någon form av rådgivningsprogram i skolan har påverkats positivt. Ska man då se allvarligt på den statistik vi idag har om att den psykiska ohälsan ökar så kan det tyckas vara av vikt att samhället satsar på någon form av obligatoriskt förebyggande arbetet på skolor. Det kan också ses som viktigt att det finns en variation på det förebyggande arbetet då psykisk ohälsa tenderar att skilja sig mellan pojkar och flickor (Westling Allodil, 2010).

Crespi och Hughes (2003) skriver om hur skolan fått utveckla ett stort utbud av psykologiska tjänster i skolan och förebyggande arbeten eftersom hälso- och sjukvården i USA begränsat sina resurser till unga. Författarna förklarar även att vikten av de metoder som finns och att dess resultat måste komma ut i samhället för att fler skolor ska uppmärksamma dem, inse vikten av dem och börja arbeta mer förebyggande. Även om det inte går att dra en parallell mellan det sociala arbetet i USA och Sverige så kan man ändå se liknande problem och att man behöver en struktur och en gemensam plan i landet, kommunerna eller länen för hur man ska arbeta med förebyggande arbete just för att slippa släcka så många akuta bränder.

Acceptans

I resultatet framkommer att flertalet av informanterna uttrycker en form av acceptans. En acceptans i att man inte kan göra allt det som egentligen behövs. En acceptans i att man måste prioritera och lägga olika mycket tid och resurser på olika arbetsuppgifter. Lipsky (2010) skriver om hur gräsbyråkrater anpassar sig frivilligt eller ofrivilligt till arbetsplatsens normer, värderingar och riktlinjer. Ramarna kan se olika ut från arbetsplats till arbetsplats och kan ses

som ett hinder för gräsbyråkraten som vill kunna arbeta efter den idealiserade bilden som den har av sin yrkesroll och arbetssätt. I studien framkommer det att det finns en önskan om att kunna utforma sitt arbetssätt på ett annat sätt, på det mer idealiska sättet. Studien visar på att det finns en idealiserad bild av hur skolkuratorerna skulle vilja arbeta men att trots deras fira handlingsutrymme så finns ändå inte dessa möjligheter. Det blir också tydligt hur olika det är från skola till skola beroende på den kultur som finns på skolan när det kommer till skolkuratorns roll och arbetsuppgifter. Skolkuratorerna anpassar sig frivilligt eller ofrivilligt efter de förutsättningar som finns på skolan och accepterar situationen som en ser ut idag, här och nu med begränsningar och en önskan om ett mer förebyggande arbete.

Resultatets betydelse

Resultatet har tydlig koppling till socialt arbete då skolkuratorerna i skolan är den profession som bidrar med den sociala kompetensen och perspektivet på en pedagogisk dominerande arena. Forskning kring skolkuratorers perspektiv, arbetssätt och yrkesroll är bristfällig och genom att lyfta skolkuratorers sociala perspektiv i skolan fyller vi en kunskapslucka och studien kan därför ses som viktig. Resultatet i vår studie visar på mindre perfekta förhållanden för skolkuratorer som mer eller mindre kämpar för att forma ett bra arbete som når ut till många trots hinder som bristande tid, samarbete och resurser. I resultatet blir det också tydligt att kommunen i vissa fall brister i lagens perspektiv då det finns bristande resurser i vissa elevhälsoteam. Det är huvudmannens, alltså stat, landsting och kommunens ansvar att det finns en elevhälsa för eleverna att tillgå vilket för att skolkuratorers elevhälsoarbete kan ses som ett jobb på både individ, grupp och samhällsnivå.

Metoddiskussion

Vår studie gjordes med kvalitativa semi-strukturerade intervjuer. För det syfte och de frågeställningar vi har fungerade denna datainsamlingsmetod bra. De semi-strukturerade intervjuerna med öppna frågor gjorde att vi fick många och breda svar. I vår studie ville vi studera likheter och skillnader i hur intervjupersonerna beskrev sin yrkesroll och sitt arbete. Vi genomförde därför tio intervjuer för att få en stor bredd på vår data. Vi anser oss ha fått fram god variation beträffande både likheter och skillnader i form av tydliga återkommande teman (Bryman, 2011).

I och med att vi i vår intervjusituation började med att samla in data och där efter formade vårt syfte och våra frågeställningar gjorde dock att vi i efterhand kunnat se ett behov av ytterligare frågor eller förtydligande av vissa svar.

Vi genomförde intervjuerna enskilt, fem var då vi ansåg att det annars av informanterna kunde upplevas som en ojämn maktbalans om vi båda intervjuade. Detta beslut tog vi också med tidsplaneringen i åtanke. Genom att dela upp intervjuerna så kunde vi smidigt planera in intervjuerna och både vi och informanterna blev inte lika begränsade i när vi kunde ses (Bryman, 2011).

Då vi gjorde fem intervjuer var så transkriberade vi också våra egna. Vi var båda överrens om att få med allt i transkriberingarna för att undvika feltolkningar när vi sedan läste varandras. Att intervjuas enskilt och sedan transkribera de egengjorda intervjuerna enskilt kan påverka hur analysen blir och hur den andra författaren tyder intervjun. Vi läste därför varandras intervjuer enskilt och diskuterade dem sedan tillsammans för att upptäcka eventuella feltolkningar och alla de likheter och skillnader vi såg i vår samlade data för att få en gemensam bild av helheten (Bryman, 2011).

Vidare forskning

Acceptansen som avlutar diskussionen har väckt många frågor för vidare forskning. Vad som hade varit intressant att forska vidare kring är om den acceptansens som skolkuratorerna beskriver är något som påverkat utveckling av deras yrkesroll. Vad vi menar är att kan acceptansen vara något som skyddar skolkuratoren från utbrändhet? Vad som framkommer i vår studie är att skolkuratoren har stor arbetsbelastning och arbetar med ständiga prioriteringar och en orealistisk strävan om att få tiden att räcka till alla men ändå hör man inga klagomål från skolkuratorer på det sättet som man hör hur ohållbar situationen är för socialsekreterare.

Vad som också hade varit intressant är att få en bild av hur eleverna själva upplever skolkuratorns arbetssätt och ser på elevhälsoarbetet. Detta hade kunnat göras med hjälp av en kvantitativ enkät eller fokusgrupper där elever får diskutera ämnet. För att få en ännu klarare bild av skolkuratorernas arbetssätt hade det varit intressant att intervjuas övriga professioner på skolan för att få deras bild av skolkuratorns yrkesroll.

Slutsats

De slutsatser vi kan dra i studien är först att den psykisk ohälsa bland tjejer och killar ökar men att den tar sig uttryck på lite olika sätt (Westling Allodil, 2010). Det blir tydligt i studien att skolkuratorers huvudfokus är just ungdomarnas psykiska hälsa i alla dess former. Det framkommer också att samtliga skolkuratorer har en önskan och vision om att arbeta mer med det förebyggande arbetet mot psykisk ohälsa för att slippa släcka de akuta bränder som uppstår. Här och nu är skolkuratorernas arbete framförallt just det, att arbeta med det akuta idag. Den gemensamma nämnaren till att de inte når den önskade visionen är framförallt tiden men också andra begränsningar.

Vi får i studien kunskap om hur skolkuratorers arbete formas efter vilka erfarenheter skolkuratoren har, hur skolmiljön är, antal elever i tjänsten, vilka möjligheter det finns för ett gott samarbete och hur man hanterar sitt handlingsutrymme.

Det framkommer att skolkuratorer som gräsrotsbyråkrater har ett stort handlingsutrymme men att handlingsförmågan (Lundqvist 1988) gör att skolkuratorerna inte kan uppnå det önskade ideala arbetet. För att kunna utnyttja sin handlingsfrihet som skolkuratorerna har i sitt arbete och utforma det efter skolan och elevernas behov så måste de också vara en möjlighet, alltså finnas handlingsförmåga. Men i studien blir det tydligt att det finns vissa faktorer som begränsar detta.

En faktor är hur skolkuratorer har möjlighet att hävda sig på en arena dominerad av pedagoger. De flesta uttrycker att det finns en lyhördhet och en respekt mot skolkuratorernas sociala perspektiv och när det brister går det ofta hand i hand med hur samarbetet över lag fungerar på skolan. Samarbetet är en betydande faktor till hur skolkuratorer kan utföra sitt arbete. Fungerar inte samarbetet med elevhälsoteamet, skolans andra professioner och olika samhällsorgan är det svårt att ge rätt hjälp och stöd till den enskilda ungdomen. Skolkuratoren kan inte ensam hjälpa och stödja hundratals elever vilket gör det viktigt att hela skolan arbetar för att främja elevhälsoarbetet.

När det kommer till skolkuratorns yrkesroll blir det genomgående tydligt att arbetsuppgifterna är tydliga men många. Det framkommer också att informanterna själva inte ser sin yrkesroll som otydlig. Vad som dock kan göra yrkesrollen otydlig och bristande ur andras perspektiv är när skolan på grund av otillsatta tjänster lägger andra arbetsuppgifter på skolkuratorns bord samt att skolkuratorns handlingsutrymme har stor påverkan i hur skolkuratoren som enskild person formar sin yrkesroll och arbetssätt.

Då skolkuratorer är gräsrotsbyråkrater så har dem ett stort handlingsutrymme. Med detta handlingsutrymme så kan skolkuratoren själv forma hur de vill arbeta och vad de vill prioritera. Samtliga informanter prioriterar därför uppgifterna olika utifrån skolans behov och skolkuratorns eget tycke. Lipsky (2010) skriver om hur gräsrotsbyråkrater med sitt stora handlingsutrymme lätt kan känna sig otillräckliga och att de har en önskan om att ge bästa möjliga hjälp för samtliga. Det framkommer att skolkuratorer inte är ett undantag utan lika så har en idealbild på hur de vill forma sin yrkesroll men som de inte har resurser till att uppnå. Skolkuratorerna arbetar utifrån förhållanden som gör att de har svårt, om inte omöjligt att uppnå det ideala arbetet som de önskar och har då omfamnat en acceptans för hur situationen här och nu ser ut.

Referenslista

- Ahrén, J. (2010) Skolan och ungas psykosociala hälsa. *Statens offentliga utredningar*. Stockholm: Elanders Sverige AB
- Akademikerförbundet SSR. (2011) *Policy för skolkuratorer*. Hämtad från: https://akademssr.se/sites/default/files/files/policy_for_skolkuratorer_110415w.pdf
- Allen-Meares, P. (1994). Social work services in schools: a national study of entry-level tasks. *Social Work*. 39, 560-565.
- Backlund, Å. (2007). *Elevvård i grundskolan: Resurser, organisering och praktik* (Doktorsavhandling, Stockholm Universitet, Institutionen för socialt arbete).
- Bremberg, S. (2015). Mental health problems are rising more in Swedish adolescents than in other Nordic countries and the Netherlands. *Acta Paediatrica*. 104, 997-1004.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Crespi, T. D., & Hughes, T. L. (2003). School-based mental health services for adolescents. School psychology in contemporary societ. *Journal of applied School Psychology*. 20, 67-78.
- D-Wester, Y. (2005) *Socionomen i skolan*. Stockholm: Gothia Förlag
- Flom, B., Johnson, C., Hubbard, J., & Reid, D. (2011). The natural school counselor: Using nature to promote mental health in schools. *Journal of Creativity in mental health*. 6, 118-131.
- Galassi, J., & Akos, P. (2004). Developmental Advocacy: Twenty-First Century School Counseling. *Journal of Counseling & Development*. 82, 146-157.
- Hagquist, C. (2011) Ökar den psykiska ohälsan hos ungdomar i Sverige? *Socialmedicinsk tidskrift*. 88, 474- 485.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. (2000) *Socialpsykologi – en introduktion*. Malmö: Liber AB
- Isaksson, C. (2014) Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion. *Socialvetenskaplig tidsskrift*. 1, 47-66.
- Johansson, T., & Lalander, P. (2013) *Vardagslivets socialpsykologi*. Stockholm: Liber AB
- Jönköpings kommun. (uå) Fältgruppen, för dig som är förälder. Hämtad ifrån: <http://www.jonkoping.se/omsorghjalp/stodtillbarnochungdomar/faltgruppenfordigmellan1218ar.4.5f6990b6135d27202fb74bc.html>
- Lindqvist, L. (1988). *Byråkratisk etik*. Lund: Studentlitteratur

Lipsky, M. (2010) *Street-level bureaucracy – Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Safipour, J., Schopfloched, D., Higginbottom, G., & Emami, A. (2013). Socioeconomic factors and mental health of Swedish adolescents – a cross-sectional study among Stockholm high-school students aged 15–19 years. *Vulnerable children & youth studies*. 8, 120-134.

Socialstyrelsen. (2013). Psykisk ohälsa bland ungdomar.
Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19109/2013-5-43.pdf>

Socialstyrelsen. (2014). Vägledning för elevhälsan.
Hämtad från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19526/2014-10-2.pdf>

Studer, J.R., & Sommers, J.A. (2000). Professional school counselor and accountability: NASSP Bulletin. *Vol, 84*, 93-99.

Svensk Lag. (2014). Uppsala: Iustus förlag AB.

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008) *Handlingsutrymme – utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Patton, G., Glover, S., Bond, L., Butler, H., Godfrey, C., Pietro, G., & Bowes, G. (2000). The Gatehouse Project: a systematic approach to mental health promotion in secondary schools. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*. 34, 586-593

Payne, M. (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Vetenskapsrådet. (uå). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Westling Allodil, M. (2010). *Pojkar och flickors psykiska ohälsa i skolan – en kunskapsöversikt*. Statens offentliga utredningar. Stockholm: Elanders Sverige AB

World health organization (2012). Mental health and well-being: Why pay attention to this issue during adolescence? Hämtad från <http://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mental-health/publications/2012/mental-health-and-well-being-why-pay-attention-to-this-issue-during-adolescence>

Bilaga 1

Intervjuguide

Skola:

Anställning:

Antal skolor/elever:

(Hur ofta är ni på de andra skolorna, fördelning?)

Arbetslivserfarenhet som skolkurator:

Skolkuratorns arbete

- Vad ingår i dina arbetsuppgifter?
- Vem styr ditt arbete?
- Vad fyller största delen av din tid/hur fördelar du ditt arbete?
- Hur tycker du din arbetsbelastning ser ut?
 - Hur hade du önskat att den såg ut?
 - Känner du dig tillräcklig?
- Är du ofta inne i klasserna?
- Hur tar eleverna kontakt med dig?
- Hur ser du på din status på skolan?
- Hur ser ditt samarbete ut på skolan och utanför?
- Märker du av professionernas olika utbildning?
- Har du kontakt med andra kuratorer?
 - Märker du skillnad i ert arbetssätt?

Psykisk ohälsa

- Hur arbetar ni med psykisk ohälsa på skolan?
- Finns det en förändring i psykisk ohälsa?
- Vad tror du anledningen är till psykisk ohälsa?
- Vilken psykisk ohälsa är mest synlig/osynlig på skolan?